

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Martin CRHA

**Důsledky evropské kolonizace pro domorodé obyvatelstvo
Mexika**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, PhD.
Olomouc 2007

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje.

Olomouc, 6. 5. 2007

.....
podpis

Chtěl bych tímto poděkovat RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za odborné rady, věnovaný čas a ochotný přístup při vedení bakalářské práce.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2005/06

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Martin CRHA

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Důsledky evropské kolonizace pro domorodé obyvatelstvo Mexika

Impacts of European colonisation on the indigenous peoples of Mexico

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je charakteristika historického vývoje a současného právního a sociálního postavení domorodého obyvatelstva Mexika. Autor nastíní jeho historický vývoj od příchodu Evropanů, na základě dostupných statistických dat charakterizuje jeho nynější strukturu a základní sociální, kulturní a ekonomické znaky. Samostatná kapitola bude věnována vývoji postoje mexického státu k ochraně a uchování kulturní a jazykové svébytnosti domorodého obyvatelstva, k problému integrace (event. asimilace) domorodců do majoritní společnosti, k zaručení jejich kolektivních práv a způsobu ochrany jejich tradičních území.

Struktura práce:

1. úvod
2. cíle práce
3. metody
4. definice základních pojmů (domorodé obyvatelstvo, integrace, asimilace ...)
5. historický vývoj domorodého obyvatelstva Mexika po příchodu Španělů
6. dnešní struktura, sociální, ekonomické a kulturní znaky
7. vývoj právního postavení
8. perspektivy dalšího vývoje
9. závěry
10. shrnutí a klíčová slova (v českém, anglickém a španělském jazyce)
- 11.

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

bod 2, 3, 4 zadání:	červenec–říjen 2006
bod 5 zadání:	do 31. 12. 2006
bod 6 zadání:	do 31. 1. 2007
bod 7 a 8 zadání:	do 31. 3. 2007
zpracování textu BP:	leden–duben 2007

Rozsah grafických prací: grafy, schémata, mapy

Rozsah průvodní zprávy: 12 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

Z knižních publikací namátkou:

- Díaz del Castillo, B. *Pravdivá historie dobývání Mexika*. Praha [rok vydání neuveden]
Guljajev, V.I., Dolejšová, E. *Záhady zmizelé civilizace*. Praha 1963.
Opatrný, J. *Stručné dějiny – Mexiko*. Praha 2003.
Prescott, W.H., *Dějiny dobytí Mexika*. Praha 1964.
Fuentes, C. *Pohřbené zrcadlo*. Praha .
Jennings, G. *Aztékové: krev Aztéků*. Frýdek-Místek 2004.
de Las Casas, B. *O zemi indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější, 1552*
Mácha, P. *Indiáni a volební demokracie : politické proměny indiánských obcí Mexika*. Ostrava 2004.
Bowe, R.P. *The Indian: Assimilation, Integration or Separation?* Scarborough 1972.
Seiler, S. *Indiáni Severní Ameriky*. Plzeň 2005.

Internet: zejména online materiály mexické Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas (CDI, <http://cdi.gob.mx/>)

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: 14. 6. 2006

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. 5. 2007

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

OBSAH

1. Úvod.....	8
2. Cíle práce.....	9
3. Metody zpracování.....	10
4. Definice základních pojmů.....	11
5. Historický vývoj domorodého obyvatelstva Mexika po příchodu Španělů	14
5.1. První obyvatelé Ameriky.....	14
5.2. Příchod Španělů	19
5.3. Vliv španělské správy na vývoj počtu obyvatel.....	23
6. Dnešní struktura, sociální, ekonomické a kulturní znaky	35
6.1. Struktura a rozmístění indiánské populace	43
6.2. Sociodemografické charakteristiky indiánského obyvatelstva	46
7. Vývoj právního postavení	54
7.1. Nová ústava a agrární reforma.....	54
7.2. Indigenismus	56
7.3. Vývoj od 70. let.....	57
7.4. Etnicismus.....	58
8. Závěr a Perspektivy dalšího vývoje	64
9. Shrnutí	67
Použité zdroje	71

Použité zkratky

CDI	<i>Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas</i> (Národní rada pro rozvoj domorodého obyvatelstva)
CNPI	<i>Consejo Nacional de Pueblos Indígenas</i> (Národní rada pro domorodé obyvatelstvo)
CONADIC	<i>Consejo Nacional contra las Adicciones</i> (Národní rada proti závislostem)
CONAPRED	<i>Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación</i> (Národní rada pro prevenci diskriminace)
EZLN	<i>Ejército Zapatista de Liberación Nacional</i> (Zapatova armáda národního osvobození)
HLI	<i>Hablante lengua indígena</i> (Mluvící indiánským jazykem)
INEGI	<i>Instituto Nacional De Estadística Geografía e Informática</i> (Národní statistický úřad pro geografii a informatiku)
INI	<i>Instituto nacional indigenista</i> (Národní úřad pro domorodé obyvatelstvo)
NAFTA	<i>North American Free Trade Agreement</i> (Dohoda o severoamerickém volném obchodu)
OCEZ	<i>Organización Campesina Emiliano Zapata</i> (Rolnická organizace Emiliana Zapaty)
PAN	<i>Partido Accio Nacional</i> (Strana národní akce)
PRONADRI	<i>Programama Nacional de Desarrollo Rural Integral</i> (Komplexní národní program rozvoje venkova)
PRONASOL	<i>Programa Nacional de Solidaridad</i> (Program národní solidarity)
PRI	<i>Partido Revolucionario Institucional</i> (Revoluční institucionální strana)
PVEM	<i>Partido Verde Ecologista de México</i> (Strana zelených Mexika)

1. Úvod

Jen málokterá událost v dějinách lidstva znamenala tolik a měla tak velké následky jako objevení „Nového světa“ Kryštofem Kolumbem. Světa později nazvaného Amerika. V té době bylo evropské myšlení omezené církevními dogmaty a lidé měli omezené geografické znalosti o světě. V porovnání s ostatními částmi světa však Evropané disponovali velice vyspělou technikou. Mnoho odvážných mužů z Evropy se plavilo oceány, aby našli nové země, nové možnosti pro obchod a také pro vlastní slávu a bohatství. Přitom všem prosazovali moc svých panovníků.

Všechny tyto důvody vedly na mnoha místech světa ke změnám místních poměrů, vlád, politického systému, ekonomiky, náboženství, sociálních norem a také měly velké dopady na životní prostředí původních obyvatel. Změna, kterou přinesla španělská *conquista* na americkém kontinentě se projevila nejvíce ve vztahu k původnímu obyvatelstvu, méně již na životním prostředí, které bylo vzhledem k rozloze kontinentu a možnostem conquistadorů zasaženo a změněno ve větší míře až v pozdější době. Následky pro obyvatelstvo byly v celé pozdější Latinské Americe zdrcující, zejména v oblasti Karibiku a Střední Ameriky. Před příchodem Španělů existovaly na území dnešního Mexika po mnohá staletí starověké národy, které v mnoha disciplínách dokázaly držet se „Starým světem“ krok. Nebyly však dostatečně politicky a ekonomicky silné, aby odolaly nově přichozím a aby dokázaly chránit své obyvatelstvo, které následky dobývání pociťuje v mnoha směrech dodnes.

Tato práce bude zaměřena právě na důsledky, které měla španělská kolonizace na obyvatelstvo obývající území dnešního Mexika.

2. Cíle práce

Práce se bude zabývat historií území dnešního Mexika před španělskou správou, prvními kontakty s Evropany, jejich postupem vůči domorodému obyvatelstvu a vztahy, právy a povinnostmi domorodců vůči kolonizátorům. Klade si v první řadě za cíl popsat historické pozadí španělské conquisty a události, které měly největší vliv na původní národy a státní uskupení na území dnešního Mexika. To vše v kapitole s názvem *Historický vývoj domorodého obyvatelstva*.

V kapitole *Dnešní struktura, sociální, ekonomické a kulturní znaky* se práce zaměří na strukturu této části obyvatelstva, sociální a kulturní znaky a zvláště pak na znaky ekonomické. V této kapitole je také nutné zabývat se otázkou vlivu majoritní společnosti na indiánské komunity. Také bude pojednávat o sociopatologických jevech, které indiánské obyvatelstvo ohrožují.

Kapitola *Vývoj právního postavení* se zaměří na zjištění a zhodnocení dnešního právního postavení domorodých indiánů a jejich kolektivních práv. Dále se práce zabývá postojem státu k ochraně jazykové svébytnosti původního obyvatelstva a jeho kulturní identity. Z tohoto pohledu také zhodnotí stav státní ochrany tradičních území.

Faktorů, které ovlivnily domorodé obyvatelstvo Mexika od začátku conquisty až do současnosti, je mnoho. Tato práce si však neklade za cíl postihnout jejich celý výčet, pouze poukázat na ty nejpodstatnější. Závěrečná kapitola *Perspektivy dalšího vývoje* se pokusí nastínit budoucí vývoj indiánských komunit na území Mexika, jak z hlediska jejich vlastní struktury, tak ve vztahu státu a majoritní společnosti k němu.

3. Metody zpracování

Při psaní práce byla použita rešeršně-kompilační metoda, tedy sbírání a kompletace historických dat a poznatků výzkumu ze současnosti pro jejich následnou interpretaci. V kapitole *Perspektivy dalšího vývoje* jsou formulovány také osobní názory a prognózy týkající se tématu.

Pro termíny ve španělském jazyce, anglickém jazyce a domorodých jazycích je použito písmo ve stylu kurzívy, stejně tak pro ostatní odborné termíny. Tyto termíny jsou dále vysvětleny v poznámkách pod čarou, pokud jde o pojmy, které jsou pro práci zásadní, jejich vysvětlení se nachází v kapitole číslo 4. Jde zvláště o termíny, které nejsou všeobecně známé nebo by mohly čtenáři zkomplikovat pochopení textu. Poznámky pod čarou jsou také použity pro nepřímé citace. Tyto poznámky dávají také přehled o zdrojích použitých pro práci. Přímé citace jsou v textu odlišeny změnou písma a jsou označeny uvozovkami.

V kapitole číslo 5 jsou použity dobové citace, které mají pomoci lépe pochopit situaci v období dobývání Mexika. Na rozdíl od historických pramenů ukazují osobní pohled, který mnohdy přináší více autenticismu, navzdory zkreslení osobním pohledem.

4. Definice základních pojmů

Pro pochopení některých souvislostí práce je nutné nejdříve přesně vymežit významy pojmů. Výběr těch nejdůležitější je zpracován v této kapitole.

- **Civilizace** – slovo „civilizace“ pochází z latinského slova *civis* označujícího měšťana nebo občana. V historickém a geopolitickém smyslu znamená lidskou pospolitost na vývojovém stupni, charakterizovanou technickým vzestupem a duchovní vyspělostí. Je to vývojové období, ve kterém se projevuje jeho materiální a duchovní kultura.¹ Pojmu se také používá k označení vysokého stupně hmotného a duchovního pokroku lidstva, charakterizovaného vznikem písma, měst, státu nebo specializovaných oborů²;
- **Národ** – společenství lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti.³ Jde o historicky vzniklou pospolitost lidí, která se zformovala na základě podmínek rázu objektivního (společné území, jazyková jednota, jednotný trh) i rázu subjektivního nebo duchovního (společná tradice a dějiny, vědomé sdílení téhož politického osudu⁴;
- **Kultura** – slovo pochází z latiny, doslova znamená „to, oč je třeba pečovat“ a původně se užívalo pro pěstování kulturních plodin (například kultura vína, chmele). Dnes se používá v různých oblastech a označuje to, co je odkázáno na soustavnou lidskou péči a co by bez ní zaniklo. Jinými slovy, kultura je souhrn duchovních a materiálních hodnot vytvořených a vytvářených lidstvem v celé jeho historii⁵;
- **Kolonie** – území, osada v cizím etnickém prostředí, země zbavená politické a hospodářské samostatnosti, ovládaná a využívaná cizím státem⁶;
- Používání pojmů: **Amerika – Indie**: Do roku 1507 bylo území dnešní Ameriky považováno za součást východní Asie. V textu a dobových dílech nalezneme název Indie (pl.) až do poloviny 16. století. Prvním, kdo naznačil možnost, že jde o nový kontinent, byl italský obchodník a mořeplavec Amerigo Vespucci. Po něm byl nově objevený kontinent pojmenován⁷;

¹ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „civilizace“)

² Universum, všeobecná encyklopedie, 2000 (viz pojem „civilizace“)

³ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „národ“)

⁴ Všeobecná encyklopedie 1999–2001 (viz pojem „národ“)

⁵ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „kultura“)

⁶ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „kolonie“)

⁷ Encyklopédia of Latin American History and Culture, 1996 (viz pojem „America“)

⁸ Del Castillo 1980, s. 65

- **Kasikové** – španělský název pro domorodé vládcy a kmenové náčelníky⁸;
- **Asimilace** – postupné včleňování jedné skupiny obyvatelstva (obvykle menšinové nebo přistěhovalecké) ke skupině většinové tak, že ztrácí některé své kulturní znaky a osvojuje si jiné. Je to tedy proces postupného splývání kulturních, sociálních a etnografických skupin, v němž jedna ze skupin ztrácí své specifické rysy a přejímá rysy skupiny druhé, a to buď přirozenou nebo násilnou cestou⁹;
- **Conquista** – ze španělského slova *conquistar* (dobývat). Španělský termín pro dobývání indiánských území v Novém světě i na Iberském poloostrově¹⁰;
- **Conquistador** – 1500–1570 španělští dobyvatelé, kteří vedli výpravy pod královskou vlajkou, většinou pocházeli ze všech vrstev společnosti kromě té nejvyšší. Nejznámější z nich: Henán Cortéz, Francisco Pizarro, Francisco de Montejo, Hernando de Sofo¹¹;
- **Integrace** – postupné včleňování jedné menšinové skupiny obyvatelstva do druhé, většinové. Funguje na jednotlivých principech: kulturní, ekonomická, finanční. V sociálním rozměru jde o splývání dvou a více sociálních jednotek v jeden větší funkční celek, nebo o slučování zájmů a cílů¹²;
- **Identita** – konkrétní celistvá, ničím nezaměnitelná podstata, kterou se od sebe odlišují jednotlivá lidská individua¹³;
- **Kulturní identita** – nezaměnitelná podstata, kterou se od sebe liší jednotlivé kulturní skupiny¹⁴;
- **Sociopatologické jevy** – jevy, které jsou škodlivé ve vztahu k sociálnímu prostředí¹⁵;
- **Etnikum** – soubor, skupina lidí stejné etnické příslušnosti nebo kulturní skupina, kterou její členové a okolní skupiny berou jako samostatnou jednotku¹⁶;
- **Etnický** – týkající se národnosti, národa, etnika. Historicky vzniklá skupina lidí společného jazyka a kultury, souhrnné označení pro umění původních obyvatel Afriky, Austrálie, Amerika, Oceánie¹⁷;

⁹ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „asimilace“)

¹⁰ Encyklopedia of Latin American History and Culture, 1996 (viz pojem „Conquista“)

¹¹ Tamtéž

¹² Universum, všeobecná encyklopedie, 2000 (viz pojem „integrace“)

¹³ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „identita“)

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „sociopatologický“)

¹⁶ Universum, všeobecná encyklopedie, 2000 (viz pojem „etnikum“)

- **Indiánské obyvatelstvo** – neexistuje ustálená definice indiánského obyvatelstva, ale mnoho organizací používá svou vlastní. Zde jsou některé příklady definic:
 1. Indiáni jsou dědici a praktikující jedinečné kultury a způsobů vztahu k jiným lidem a přírodě. Indiáni mají zvláštní sociální, kulturní, ekonomické a politické způsoby, které jsou odlišné od těch, fungujících ve většinové společnosti, ve které žijí¹⁸;
 2. Za domorodé považujeme takové obyvatele a národy, které mají svůj historický vývoj spojený s určitým územím v dobách před kolonizací nebo před invazí. Považují sami sebe v současnosti za odlišné od společností převládajících na těchto územích nebo jeho částech. V současnosti tvoří nedominantní části společnosti a jsou předurčení přežít a uchovat pro příští generace tradiční územní a etnickou identitu jako základ jejich pokračující existence v souladu s jejich vlastními kulturními vzory, sociálním zřízením a právním systémem¹⁹;
 3. Indiánskými národy se rozumějí ty, které jsou přímými potomky populací žijících na území Mexika v době španělské invaze nebo kolonizace a vytvoření dnešních státních hranic a které si bez ohledu na své právní postavení zachovávají vlastní sociální, ekonomické, kulturní a politické instituce nebo jejich části²⁰;

¹⁷ Akademický slovník cizích slov, 2000 (viz pojem „etnický“)

¹⁸ UN Permanent Forum on Indigenous Issues: [online]. 1996 [cit. 2007-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/esa/socdev/unpfi/en/history.html>>.

¹⁹ *“Indigenous communities, peoples and nations are those which, having a historical continuity with pre-invasion and pre-colonial societies that developed on their territories, consider themselves distinct from other sectors of the societies now prevailing on those territories, or parts of them. They form at present non-dominant sectors of society and are determined to preserve, develop and transmit to future generations their ancestral territories, and their ethnic identity, as the basis of their continued existence as peoples, in accordance with their own cultural patterns, social institutions and legal system.”*

United Nations, Department of Economic and Social Affairs: The Concept of Indigenous Peoples: [online]. 1996 [cit. 2007-04-20]. Dostupný z WWW:

<<http://www.un.org/esa/socdev/unpfi/documents/PFII%202004%20WS.1%203%20Definition.doc>>.

²⁰ Mácha 2004, s. 175

5. Historický vývoj domorodého obyvatelstva Mexika po příchodu Španělů

5.1. První obyvatelé Ameriky

Společnost na území dnešního Mexika se před příchodem španělských dobyvatelů vyvíjela několik tisíc let. Za původní domov obyvatelstva je nejčastěji považována Asie. Pro přechod na americký kontinent využily skupiny putující v několika vlnách v průběhu několika tisíc let Beringovu úžinu²¹. První migrační vlna, která dorazila na americký kontinent, se odhaduje na dobu před 40 000 lety. V té době cestu umožňoval pevninský most spojující Kamčatku s Aljaškou. Překážku šíření obyvatel na východní pobřeží kontinentu vytvářely Skalisté hory na území dnešních Spojených států a Kanady. První známky osídlení na území dnešního Mexika pocházejí z doby před 25 000 lety²². Osídlování kontinentu tedy probíhalo od severu k jihu.

Období starší doby kamenné označované jako období sběračů a lovců pominulo s nástupem *cenolitu* (nové doby kamenné) asi před 14 000 lety²³. Tato doba je charakterizována vylepšením nástrojů, jejich různorodostí a účelovostí. Lepší nástroje znamenají lepší možnost výroby zbraní. To umožnilo efektivnější lov a více potravin pro obyvatelstvo. Ve své podstatě tento pokrok způsobil populační explozi. V této době, dle nálezů, nebyla patrna žádná větší sociální organizace komunit, které tvořily lovecké tlupy zastřešující několik rodin. V původní populaci se utvářely ve způsobu obživy rozdíl s ohledem na životní prostředí. Kupříkladu nálezy na pobřeží Tichého oceánu prozrazují, že domorodci se živilí sběrem mořských měkkýšů, zatímco ve vnitrozemí převládal lov divoké zvěře.²⁴

Mexiko patřilo spolu s andským regionem a Amazonií patrně mezi ty části Ameriky, kde se nejdříve začalo vyvíjet zemědělství. Tato doba je nazývána *protoneolitem* (první mladší doba kamenná), který je datován do doby 4000–5000 let před naším letopočtem²⁵. Takzvaná neolitická revoluce měla stejně dalekosáhlé důsledky jako v Evropě. Patřil mezi ně usedlý způsob života a vysoká produktivita zemědělství. Nejdůležitější plodinou, která umožnila další nárůst populace byla kukuřice. Mezi další důležité plodiny patřily také

²¹ Kašpar 2003, s. 15 (Teorie dr. Aleše Hrdličky „*Early Man in South America*“ 1912)

²² Kašpar 2003, s. 11

²³ Opatrný 2004, s. 8

²⁴ Opatrný 2004, s. 9

²⁵ Opatrný 2004, s. 10

fazole, bílý bob a calabaza²⁶. V této době začínají domorodci používat keramické nádoby pro uchování potravin. Nejstarší mexická keramika pochází z doby kolem roku 2500 před Kristem. Sociální organizace byla oproti minulosti pokročilejší. Začala se prosazovat kmenová organizace. Stará pohřebiště také dokazují, že obyvatelé v této době měli představy o posmrtném životě. Důležitou součástí jejich života je také magie a primitivní formy náboženství. Na těchto základech začaly postupně vyrůstat nové civilizace. První byla nazývána civilizací Olméků.²⁷

5.1.1. Olmékové (1200–500 př.n.l)

První nálezy z období Olméků pocházejí ze států Tabasco a Veracruz na východním pobřeží (viz obr. 1) a datují se do období 2. tisíciletí před naším letopočtem. Olmékové začali se zhotovování skulptur a sakrálních památek. Na jejich civilizaci vznikly později další dvě – mayská a aztécká. Nejdůležitější změnou oproti minulosti bylo *oddělení elity v podobě vládců a profesionálních kněží od venkovského substrátu rolníků, kteří elitu živil.*²⁸ Rychlý rozvoj civilizace umožnilo především vhodné klima pro zemědělství. Velký demografický tlak vyžadoval změnu orientace hospodářství i politického řízení²⁹.

Hlavní organizační strukturu tvořila náboženská centra, která byla vždy obklopena zemědělskými usedlostmi, které je zásobovaly. Přebytky z rozvinutého zemědělství umožnily hierarchizaci společnosti dle vlastnictví kvalitní půdy. Olmécká civilizace se vyznačovala vypracovaným vodním hospodářstvím především pak při vysoušení bažin. Jako stavební materiál se používaly na slunci sušené cihly, tzv. *adobe*, které byly zhotovovány hlavně z říčního bahna. Stavby byly proto stavěny v blízkosti řek a bažin. Nejvýstavnějším městem bylo La Venta vybudované na ostrově v bažinách řeky Tonalá. Nálezy dokazují, že Olmékové byli schopni odvodňovat bažiny, v tomto případě dokonce zvedli terén celé bažiny o 10 metrů.

²⁶ Tykve - (aztécky - "*tecomate*", španělsky - "*calabaza*")

²⁷ Opatrný, 2003 s. 11

²⁸ Opatrný, 2003 s. 12

²⁹ Kašpar, 2003 s. 26

5.1.2. Mixtékové (600–1494 n. l.)

Olmécká civilizace zaujímala velké území a měla vliv i na další národy. Jedním z nich byl *národ* Mixtéků. Jejich kulturním centrem bylo město Monte Albano na jihu dnešního Mexika, které vzniklo přibližně 300 let př. Kr. Společnost byla podobně jako olmécká společnost silně diferenciovaná. Mezi nejmocnější obyvatele patřila šlechta a kněží.

V poslední fázi olmécké civilizace začalo vznikat nové kulturní centrum – Teotihuacán. V době největší slávy mělo město 25 km². Na jeho území a v blízkém okolí žilo podle odhadů 100 000–250 000 lidí³⁰. Mezi největší dochované památky patří Pyramida Slunce, Pyramida Měsíce a Quetzalcoatlova pyramida, jejichž přítomnost svědčí o stavebním umění té doby.

5.1.3. Mayové (300–1542 n. l.)

Mayská civilizace se nacházela na jihovýchodě území dnešního Mexika, přesněji, její velká část zabírala území poloostrova Yucatán a zasahovala i na území dnešních států Guatemala, Salvador, Belize a Honduras. Je považována za nejvyspělejší civilizaci v oblasti vědy a sociálního rozvrstvení. O pokroku ve vědeckých disciplínách svědčí dvacítkový matematický systém, který také pomohl rozvinout astronomii. Mayové vlastnili dva kalendáře: jeden náboženský s cykly o 52 letech a druhý astronomický, podobný tomu současnému. Tento kalendář byl rozdělen na 18 měsíců s dvaceti dny a na konci roku byl doplněn pěti zvláštními dny na konci roku, tedy s 365 dny jako v dnešní době. Jako jediná ze středoamerických civilizací vyvinula mayská vlastní písmo, tzv. logosylabické písmo. Šlo o kombinaci piktogramů a slabičného písma.

Mayové žili v teokratických státech, kde vůdčí roli měli stále kněží a šlechta. Střední vrstvu tvořili vojáci, obchodníci a specializovaní řemeslníci. Nejnižší třídou byli otroci a nevolníci.

Obživou bylo hlavně zemědělství, později řemesla a obchod s ostatními částmi Mayské říše. Na plantážích se pěstovalo hlavně kakao a bavlna. Důležitými produkty byly také med, ryby a sůl. Mezi řemesly vynikali Mayové hlavně ve výrobě textilu, barviv, zlatých a stříbrných předmětů, zpracování kůže, peří, želvoviny, lastur a drahých kamenů.

³⁰ Opatrný 2003, s. 15

Největší úpadek říše nastal v 9. století, některá města byla z neznámých důvodů opuštěna. V 11. století přišli ze severu na mayské území Toltékové, jejichž příchodem byla posílena militarizace této oblasti. Zvláště pak války mezi dvěma státy Maypán a Chitchen Itztlán se vedly až do 15. století. Na konci éry Toltéků přišlo také několik přírodních pohrom v podobě sucha, zemětřesení a záplav, které oslabily už tak válkou vyčerpané národy. V této době obývalo území východního Mexika mezi šesti a sedmi³¹ miliony obyvatel. Ovšem největší zásah do demografické situace Mayů učinil až příchod Španělů a zavlčení neštovic. Příchodem Španělů bylo zavedeno koloniální panství, které zaručovalo Mayům jistý stupeň autonomie až do 17. století.

*Obr. č. 1: Hlavní oblasti sídel domorodého obyvatelstva před příchodem Španělů.
Zdroj:³²*

³¹ Opatrný 2002, s.18

³² CDI, Dostupné na: <<http://www.igeograf.unam.mx/instituto/publicaciones/atlas/epprehispanica.jpg>>
Citováno [12.5.2007]

5.1.4. Aztékové (1350–1521 n. l.)

Za území původně obývané Aztéky se považuje severní Mexiko. Podle pověsti v 11. st. přišli z bájně domoviny Aztlán. Po několika válkách a pokusech podrobit si místní kmeny se oslabená skupina usadila v bažinách jezera na ostrovech jezera Texcoco (1323)³³. O tom, že byl aztécký národ hodně oslaben, svědčí to, že své hlavní město Tenochtitlán založili v r. 1324 na špatné půdě, kterou nevlastnil žádný z okolních států. Toto město bylo podřízené městskému státu Atzacotalc.

Do r. 1420 platili Aztékové tribut za „ochranu“ a možnost obchodovat s Atzacotalcem. Tato nadvláda vedla k vzbouření Aztéků. Spolu s dalšími městskými státy Tetzoc a Tlacopán vytvořili trojspolek a v roce 1428 byla svrhnuta nadvláda. Aztékové vedli expanzivní války a stali se mocným národem. Jejich první panovník Moctezuma I. rozšířil ve 2. polovině 15. století území o velkou část, přesto však území zaujímalou malou plochu dnešní rozlohy Mexika.

Aztécká kultura byla typická silnou pozicí náboženství a neustálými válkami. Vojsko, kterým disponoval aztécký stát, čítalo kolem 150 000³⁴ lidí, počtem, kterým se nemohla v té době chlubit žádná evropská velmoc. V této době se elitou stali kněží a bojovníci. V aztécké kultuře byl panovník zván „nejvyšším mluvčím“ a byl považován za poloboha.

V době své největší slávy za vlády Moctezumy I. (1503–1520) se mocný stát, který vévodil střední Americe, setkal s novými dobyvateli.

³³ Kašpar 2004, s. 42

³⁴ Kašpar 2004, s. 44

5.2. Příchod Španělů

Popudem pro objevování nových území byla ve středověku obecně snaha o nalezení nových zdrojů surovin, hlavně drahých kovů, a také rozšiřování obchodu. V Indickém oceánu existovala ve středověku čilá obchodní výměna a dosažení tohoto obchodu znamenalo pro evropské státy větší bohatství a úspěch v konkurenčním boji s kontinentálními konkurenty.

Nejdůležitější plavba, která uzavřela kapitolu středověku, se uskutečnila v roce 1492 a měla za cíl objevit novou cestu do Indie, do země, která oplývala cenným obchodním artiklem. Španělsko se po sjednocení království Aragón a Kastilie a následném připojení dalších království stalo poměrně silnou zemí. Pokud by se později chtělo stát nejbohatší zemí Evropy, muselo uspět v soutěži s Velkou Británií. V roce sjednocení vyslyšela královna Izabela a král Ferdinand slova italského mořeplavce Cristóbal Colona o tzv. „západní cestě“ do Indie. V roce, kdy Španělsko získalo zpět celé území Iberského poloostrova z nadvlády Arabů, byl objeven ostrov Kuba, tehdy považován za část východní Indie. Založení prvních osad na tomto ostrově umožnilo upevnění španělského vlivu v Karibiku a další expanzi Španělů směrem na západ, na území dnešního Mexika, se všemi důsledky, které z toho plynuly.

5.2.1. Období conquisty

Z ostrova Kuba vyrazil na první průzkumy východního pobřeží Mexika španělský kapitán Francisco de Córdoba³⁵. Přijetí ze strany domorodců popisuje přímý účastník prvních objevitelských výprav Bernal Díaz del Castillo, voják, který se účastnil třech výprav z ostrova Kuba do Mexika: „*Byl jsem z prvních, kdo vyjeli z Kuby s kapitánem Franciscem de Córdoba; té cesty se účastnilo sto deset vojáků; první území, které jsme objevili a na kterém jsme vystoupili na pevninu, se jmenuje mys Cotoche; v obci zvané Champotón nám zabili přes polovinu vojáků; kapitán utřžil deset ran šípem, všichni vojáci po dvou, a tak jsme se museli s velkými svízelemi vrátit na ostrov Kubu; vojsko vystoupilo z lodí, kapitán hned po příchodu na zem umřel a ze všech sto deseti vojáků, kteří na výpravu vyjeli, jich zemřelo celkem sedmapadesát.*“³⁶

Většina pokusů vylodit se a navázat kontakt s místními domorodci dopadla podle dobových záznamů podobně. Ovšem třetím kapitánem, který se pokusil dobýt a obsadit území Mexika, byl kapitán Hernán Cortéz (1485–1547). Byl první, kdo začal v bojích

³⁵ Díaz Del Castillo (16. st), 1964, s.21

³⁶ Díaz Del Castillo (16.st), 1964, s.21

s domorodci vítězit a působit jim těžké ztráty. Jeho první výprava se uskutečnila v roce 1519³⁷. V bojích s domorodci pomáhala Španělům na tu dobu velmi vyspělá vojenská technika, která jim také umožnila zvládat početní převahu indiánů. Dalším důvodem úspěchu v obsazování území byl systém správy území, který používali samotní Aztékové. Centrální moc nebyla na porobených územích příliš populární, tudíž pro některé porobené kmeny se nevraživý postoj vůči Španělům proměnil ve spojenectví s nimi proti Tenochtitlánu, městu, které vládlo aztécké říši. K obsazení města došlo nenásilnou cestou 8. listopadu 1519³⁸. Boje s domorodci svedli až o půl roku později při povstání domorodců proti španělskému vlivu nazývaném Zachmuřená noc (*Noche triste*). Samotné město, a tím pádem i celou říši dobyli 13. srpna 1521³⁹.

V první fázi obsazování území dnešního Mexika se Španělé soustředili nejen na sbírání zlata pro své panovníky jako důkazu významu nových výprav, ale také na přeměnu náboženského života domorodých obyvatel. Podle dalšího svědectví přímého účastníka se Španělé k náboženskému systému domorodců stavěli velice tvrdě a snažili se obrátit místní obyvatele na křesťanskou víru. Svědectví ze vsi Santa Maria de la Victoria hovoří takto: „*Nazítří jsme na oltáři vystavili svatý obraz Panny Marie a postavili kříž; všichni jsme ho uctívali. Fráter prostřednictvím tlumočnicka Aguilara kázal dvaceti indiánkám, které nám darovali, a pověděl jim mnoho pěkných slov o naší svaté víře, aby nevěřily v modly, v jaké věřily dosud, ty jsou zlé a nejsou to žádní bozi, aby jim neobětovaly, protože je modly oklamaly, a aby uctívaly našeho Pána Ježíše Krista. Hned je pokřtil...*“⁴⁰.

Ovšem přestup na křesťanskou víru neprobíhal pouze touto mírumilovnou cestou. Dobyvatelé často prosazovali svou víru pomocí násilí. O tom hovoří svědectví z jiného místa: „*Když jsme byli všichni ve zbroji dokonale připraveni k boji, jak jsme už byli zvyklí, řekl Cortéz kasikům, aby modly svrhli. Když to slyšeli, tlustý kasik hned nařídil svým kapitánům, aby se četní válečníci připravili na ochranu model, a když jsme chtěli vystoupit k jednomu vysokému ku, což jest jejich motlitebna, který stál vysoko na mnoha schodech, nevzpomínám kolik jich už bylo, přišel tlustý kasik s dalšími pohlaváry, všichni velice pobouření a rozhněvaní...*“⁴¹

³⁷ Fuentes 2003, s. 34

³⁸ Opatrný 2004, s. 27

³⁹ Opatrný 2004, s. 30

⁴⁰ Díaz del Castillo 16 st., s. 106

⁴¹ Díaz del Castillo 16.st., s. 148

Svědectví dobyvatelů v předchozích citacích vycházejí poněkud příznivěji v postoji vůči indiánům než například toto svědectví: „*Obyvatelé kteréi provincie vidouce, že byla zahubena tři nebo čtyři jejich hlavní knížata, strachem zachvácení se uchýlili do hor, kdež by se chránili a bránili proti nepřátelům tak nelidským. Dva Španělé vyběhli nahoru volajíce, že chtějí žít v míru, jestliže oni sami nesáhnou po zbraních. Indiinci uposlyševše to hned odložili své nevalné zbraně... Španělé pak mezi nimi řádili jako vlci a lvové mezi stádem ovcí.*“⁴²

5.2.2. Vliv náboženství

Podobně jako v příkladu předchozích citací se snažili conquistadoři v první polovině conquisty obrátit domorodé obyvatelstvo na křesťanskou víru. Větší úspěchy se dostavily po příchodu misionářů. Jako první misie byla založena Františkánská misie v roce 1523⁴³. Obecně byli v době conquisty domorodí indiáni považováni za bytosti divoké a neschopné cítění. Jejich divoký způsob života byl pro Evropany neobvyklý, jednoduchý a krutý, navzdory tomu, jak kruté bylo jejich zacházení s indiány. Ve druhé polovině conquisty, kdy se španělské Koruně podařilo upevnit svůj vliv v Americe a začala prosazovat paternalistickou politiku vůči indiánům, zaměřila svou pozornost i na duchovní ovlivňování domorodců. Objevovaly se hlasy, že indiáni jsou ve své podstatě divocí, ale jejich svět je způsobilý pro příjem křesťanství, na rozdíl od zkorumpované Evropy, kde byly myšlenky evangelia poněkud pokrouceny. Španělé zakládali tzv. *doctrinos* (doktríny), farnosti, které byly téměř totožné s misijními stanicemi⁴⁴. Dalším příkladem bylo zakládání tzv. *reducciones* (redukce), obcí, kde byla zachována funkčnost indiánské obce, o důležitých věcech však rozhodoval misionář⁴⁵.

K šíření křesťanství pomohlo zavedení kultu křesťanského Mexika. Hlavní postavou se stala Naše Paní Guadelopská (*Nuestra Señora de Guadalupe*), která se několikrát zjevila domorodým indiánům. Pro španělské biskupy bylo nejprve těžké přijmout, že hlavní postava mexického křesťanství je snědé pleti. Po opakovaných svědectvích indiánů o zjevení byla Naše Paní Guadelopská počátkem 18. století prohlášena papežskou bulou za patronku mexického národa⁴⁶ (název Mexiko stát získal až po nabytí nezávislosti v roce 1821, ale před tím se ho užívali hlavně obyvatelé kolonie⁴⁷).

⁴² Las Casas 1954, s. 99-100

⁴³ Kašpar 2003, s. 92

⁴⁴ Opatrný 2004, s. 37

⁴⁵ Opatrný 2004, s. 41

⁴⁶ Kašpar 2004, s. 92

⁴⁷ Kašpar 2004, s. 163

V tuto dobu se křesťanství mezi domorodým obyvatelstvem ujímalo velice rychle, avšak s velkou mírou nezávislosti na evropské části církve a docházelo také k propojování křesťanství a původního náboženství. Navzdory tvrzení „*že díky vrozené lenivosti Indiánů je nemožné šíření víry mezi těmito bytostmi*“⁴⁸, byla pro indiány víra často jedinou věcí, která jim po rozbití původní civilizace a ztrátě svobody v době conquisty zbyla. Ztrátu svého vlivu si církve nemohla dovolit, proto v Mexiku začala obsazovat biskupy, kteří byli loajální ke španělské moci. To přispělo k centralizaci a prosazování ortodoxního směru, který nebyl u domorodců příliš v oblibě. Byla prosazována také progresivní hispanizace, namísto zachování živých indiánských jazyků a kultury⁴⁹. Vzdělávání v oblasti náboženství probíhalo různými cestami. Od bohoslužeb až po náboženské obrazy na zdech chrámů, které neměly sloužit jako umělecké dílo, ale jako prostředek pochopení evangelia indiány. Ke stejnému účelu se používalo také například mnemotechnické písmo, pro indiány snáze pochopitelné. Církve často pomáhala šíření katolicismu například tím, že v každé obci ustanovila jednoho patrona, který byl místními uctíván. Spojení původního náboženství s novou vlnou katolicismu se projevovalo například stavěním kostelů na tradičních posvátných místech, přičemž staří bohové byli ztotožněni s katolickými svatými⁵⁰.

Rozdílnost pohledů na náboženskou výchovu indiánů můžeme nalézt i v samotné církvi. Španělský kazatel, kaplan a kronikář Karla V. Juan Ginés Sepulveda se dostal do sporu s de Las Casasem, když tvrdil, že indiáni jsou přirození otroci, naproti tomu de Las Casas tvrdil, že naopak mají vlastnosti dobrého národa⁵¹.

Církve však hrála důležitou roli také při vzdělávání indiánů. Misionáři učili domorodce tradičním španělským zemědělským technikám a řemeslům. Dále nechala vystavět špitály. Vliv misionářů byl vnímán indiány jako pozitivní, a tak se při vypovězení misionářů z Nového Španělska často obraceli na jejich stranu⁵².

⁴⁸ Kašpar 2004, s. 95

⁴⁹ Kašpar 2004, s.93

⁵⁰ Mácha 2004b, s.17

⁵¹ Kašpar 2004, s.94

⁵² Mácha 2004b, s. 17

5.3. Vliv španělské správy na vývoj počtu obyvatel

Před španělskou *conquistou* mělo území dnešního Mexika podle dnešních odhadů asi 25–27 milionů domorodých obyvatel⁵³. Padesát let po příchodu španělských dobyvatelů to byla pouze jedna polovina tohoto počtu a v roce 1605 pouhý jeden milion původních obyvatel⁵⁴. Kromě nemocí, jako byly neštovice, spalničky nebo tyfus, zavlečených do Ameriky z Evropy, se na tomto stavu podepsal také systém místní správy, který ve svých začátcích nebyl nikterak promyšlený a i v pozdějších dobách se jeho strategie opírala pouze o ekonomické zájmy⁵⁵.

Po *reconquistě* na Iberském poloostrově neměla španělská Koruna dostatek prostředků na financování objevných cest, proto většina výprav do Nového světa byla financována ze soukromých prostředků a splácena darováním půdy. „*Prostřednictvím tzv. kapitulací Koruna postupovala soukromým osobám část svých výsad a jako protihodnotu žádala uznání své svrchovanosti na dobytých územích a pětinu veškerého zisku.*“⁵⁶ Aby byla pokryta výše nákladů na objevné cesty, snažili se conquistadoři získat materiální statky z nových území, a to často na úkor domorodých obyvatel. V první polovině století dobývání, kdy správní moc španělského království na nových územích byla značně omezena, záviselo hospodaření s půdou a indiány pouze na dobyvatelích. Každý, kdo podnikl objevnou cestu a dobyl pro Korunu nové území, byl odměněn tím, že dostal do své správy určitý počet indiánů jako otrockou sílu, půdu nebo pozemky ve městě a možnost vymáhat tributy, a to vše v poměru k počáteční investici. Poměr si však dobyvatelé často určovali sami, proto docházelo ke zneužívání těchto práv⁵⁷. Půda se pro dobyvatele stala jedinou možnou odměnou, a také jedním ze základů ekonomické moci⁵⁸. Tento systém přerozdělování se nazýval *encomienda*.

Encomienda znamenala prakticky vymáhání daní a služeb od indiánů, výměnou za ochranu a spasení jejich duší prostřednictvím církevní výchovy. Pro Španělskou korunu to byla první nepřímá snaha o zavedení správního systému před zavedením královské byrokracie. *Encomienda* byla novou formou správy, nahrazující dosavadní otroctví indiánů, které nebylo žádným způsobem kontrolováno.

⁵³Meyer, Sherman 1991, s.210. Odhady se ovšem různí v rozptylu 3,2 milionu (Kroeber) až 37,5 milionu (Dobyns).

⁵⁴Barbara a Stanley Stein – Koloniální dědictví Latinské Ameriky, s. 75

⁵⁵Fisher 1997, s. 83

⁵⁶Kašpar 2004, s. 83

⁵⁷Kašpar 2004, s. 84

⁵⁸Kašpar 2004, s. 97

Odpovědí na stížnosti dominikánských mnichů, kteří považovali zacházení s indiány za nehumánní, byly tzv. *burgoské zákony*, přijaté 27. 12. 1512⁵⁹, které vznikly ještě před založením místokrálovství Nové Španělsko. Byly to první zákony omezující kontakt mezi Španěly a domorodým obyvatelstvem. Prakticky znamenaly stěhování indiánů do vlastních obcí (*congregaciones, reducciones*) v blízkosti španělského obyvatelstva. Přesun byl odůvodněn péčí o hmotné potřeby indiánů, ale ve skutečnosti přesun domorodého obyvatelstva sloužil k tomu, aby indiáni mohli být lépe kontrolováni kvůli jejich koncentraci a také proto, aby se uvolnila kvalitní půda, kde často indiánské kmeny původně sídlily. Dále měly indiánské obce pomoci živit španělské obyvatelstvo a z koncentrace obyvatelstva těžili také misionáři. Koncentrace obyvatel probíhala v několika vlnách. V závěrečných dvou letech poslední vlny koncentrací vzniklo 187 obcí, do kterých bylo přemístěno cca 240 000 osob⁶⁰.

Někdy docházelo ke stěhování různých kmenů na stejná území. Tyto postupy nerespektovaly kulturní ani jiné rozdílnosti, a tak byly často doprovázeny bouřlivým odporem⁶¹. Praktiky dobyvatelů šly až tak daleko, že docházelo k uzavírání smluv pro indiány nevýhodných, a některé obce tak byly nuceny pronajímat půdu Španělům za nevýhodných podmínek. Z důvodu neschopnosti kontroly zacházení s Indiány byl postup vlastníků *encomiendy burgoskými zákony* vlastně pouze legalizován a upraven *Novými zákony* o třicet let později.

Vlastníci povolení, tzv. *encomenderos*, využívali pracovní sílu indiánského obyvatelstva mnoha způsoby. Indiáni sloužili jako horníci v dolech, nosiči, stavěli úřední budovy, kostely a katedrály a byli využíváni také pro přepravu zboží⁶². V pozdějších dobách, kdy moc *encomenderů* narůstala, se Koruna snažila zasáhnout a začala regulovat příjmy *encomenderů* zavedením limitů daní, které mohli vybírat. To se ovšem odrazilo ve zneužívání jejich postavení ve snaze získat co nejvíce z místních zdrojů.

Některé hlasy začaly kritizovat španělskou správu území. V roce 1511⁶³ španělský kněz Bartolomé de Las Casas kritizoval otevřeně při kázání otce Montesina v Seville španělský postoj. Zazněla zde jeho památná věta: „*Indie jsou stále ničeny*“. Las Casas sám vlastnil *encomiendu* na ostrově Kuba a viděl tedy důsledky tohoto správního systému na vlastní oči, proto tento systém kritizoval. Ve své zprávě pro krále Karla V. *O zemích*

⁵⁹ Encyklopedy of History of Latin America (vizBurgos Law), part I., s. 488

⁶⁰ Mácha 2004b, s. 15

⁶¹ Kašpar 2004, s. 102

⁶² Encyklopedy of Latin America (viz Encomienda)

⁶³ Fuentes 2003, s.98

indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější (jako kniha vydáno 1664) kritizuje špatné zacházení s domorodci při pracích v dolech a na plantážích. V roce 1511 svou *encomiendu* na ostrově Kuba opustil⁶⁴. Kromě fyzického přetěžování domorodého obyvatelstva znamenala *encomienda* také narušování tradiční struktury populace, politické moci a zřídka kdy se setkala s pasivním přijímáním ze strany domorodých obyvatel. Jelikož byli indiáni hlavní pracovní silou, a tedy těmi, kteří odváděli Koruně daně, jejich politický systém bylo vhodné chránit, alespoň v omezené formě⁶⁵. Části tohoto systému se staly základem indiánského sociálního, ekonomického a politického života pod španělskou nadvládou⁶⁶. Původním úmyslem tedy nebylo ničit struktury aztécké organizace života, o čemž svědčí například spojení španělských dobyvatel s hlavními kmeny Tlaxcalany, Texcocany a Xochimilcany⁶⁷, které si Španělé podmanili jen částečně, nebo zachování postavení a vážnosti pro kasiky, kteří byli ochotni se Španěly spolupracovat. Kolem roku 1540 existovalo více než 300 *encomiend*, nejvíce kolem hlavního města. Pod jejich správou patřilo více než 180 000 obyvatel⁶⁸.

Ve druhém období *conquisty* se Koruna snažila dostat moc zpět do svých rukou a spolu s tím prosazovat politiku legální ochrany indiánů, která byla zdůvodněna velkým úbytkem indiánského obyvatelstva. Tato ochrana byla motivována ztrátou pracovní síly a zdroje pro výběr tributů, ale mnozí historikové také připomínají další důvod, a to, že v evropském Španělsku bylo zotročování lidí ve jménu koruny nemyslitelné.

5.3.1. Hospodářství v koloniálních dobách

V roce 1535⁶⁹ císař Karel V. rozhodl o změně španělské koloniální politiky a vytvořil místokrálovství nové Španělsko. Zástupcem koruny se stal místokrál, který reprezentoval přímou moc. Snahou Španělska bylo omezit moc conquistadorů a církve. V roce 1542⁷⁰ byly vydány tzv. Nové zákony⁷¹, které platily pro všechny americké kolonie Španělska. Ve snaze ochránit indiánské obyvatelstvo zakazovaly vydávání nových

⁶⁴ Fuentes 2003, s. 98

⁶⁵ Adams, Macleod 2000, s. 195

⁶⁶ Adams, Macleod 2000, s. 189

⁶⁷ Adams, Macleod 2000, s. 191

⁶⁸ Espinosa et. Al. 1981, s. 224–225

⁶⁹ Opatrný 2004, s. 35

⁷⁰ Opatrný 2003, s. 38

⁷¹ Nové zákony: *Las nuevas Leyes de las Indias* vydané v roce XXXX. „Nový zákon zaručuje trest smrti pro každého Španěla, který nutil indijce k potapěčskému lovu perel. Zakazuje se dále místokrálům, guvernérům, jejich náměstkům, královským důstojníkům a úředníkům, církevním hodnostářům, klášterům, mnichům, nemocnicím, sdružením nebo prebendám držeti „doporučené“ Indijce. Zákaz je osobní a nedá se obejít tím, že by se majitel otroků raději vzdal funkce. Práva užívati práce „doporučených“ Indijců bude zbaven, kdo s nimi špatně nakládá. Pracujícím Indijcům musí být vyplácena mzda.“ (de Las Casas, s. 210)

encomiend a odebíraly je církevním osobám a osobám spojeným se samotným královstvím. Zároveň byla snaha omezit povinnosti, které v *encomiendě* mělo domorodé obyvatelstvo. Byla zrušena dědičnost *encomiendy* a indiáni se formálně stali svobodnými poddanými. Pro indiánské obce zákony počítaly se stejnými právy jako pro obce španělské. Práce indiánského obyvatelstva byla časově omezena. Zákony však byly dodržovány jen zřídka.

Jedním způsobem správy území v Americe, který později v koloniálních dobách nahradil *encomiendu* se nazýval *repatrimiento*. Byl to další způsob donucování domorodých komunit k práci. Snahou bylo rozdělit pracovní povinnosti na celé vesnice, ne na jednotlivce. Běžně byla jedna sedmina mužské populace komunit ve věku osmáct až padesát pět let odváděna na práci tím, kdo měl povolení od království⁷². Systém měl však také omezení. Na základě výjimky nebyli odváděni ti, kteří byli nějakou funkcí důležití pro stát nebo chod místních úřadů nebo například také vdovy. Obvykle muži sloužili dva až čtyři měsíce a výjimečně i jeden rok. Délka služby byla dána počtem obyvatelstva, který se zjišťoval při cenzu. Postupem času se však frekvence služby *repatrimienta* zvyšovala, což bylo způsobeno klesajícím počtem obyvatelstva. Bez ohledu na zničující dopad, který to mělo pro domorodé komunity, normy práce se musely plnit. Služba nezaručovala pracovní nasazení pouze na území původu obyvatelstva, naopak často docházelo k přesunu části obyvatel na vzdálená místa. Stejně jako při systému *encomiendy* docházelo k vyčerpávání domorodého obyvatelstva, které jen stěží plnilo pracovní normy například v rtuťových dolech a na plantážích koky. Neschopnost bránit se tomuto systému a fyzické vyčerpávání vedlo často k sebevraždám domorodého obyvatelstva. *Repatrimiento* bylo zrušeno až v roce 1632⁷³.

Ve snaze udržet původní aztécký správní systém Španělé ponechávali výhody vysoce postaveným indiánům (kasikům), kteří za to plnili jejich požadavky a v případě nespolupráce byli nahrazeni poslušnými indiány⁷⁴. U této vrstvy obyvatel pak docházelo často k hispanizaci, mimo jiné také formou sňatků se španělským obyvatelstvem. V systému španělské koloniální správy byly ustanoveny územní jednotky *altepeme*, které byly později přejmenovány na *pueblos indios* nebo *repúblicas de indios*. Ke správě těchto jednotek využívali Španělé starou šlechtu, které v mnoha případech přidělili pozemky k soukromému využívání. Tato šlechta nahradila tradiční stařešiny.

⁷² Encyklopedy of Latin America (viz Repatrimiento)

⁷³ Mácha 2004, s. 15

⁷⁴ Kašpar 2004, s. 102

Touto politikou, která až příliš zvýhodňovala španělské producenty vůči producentům v Americe, však docházelo k omezení výroby v Novém Španělsku. Z příkazu krále nemohly být na území kolonií zakládány manufaktury, které by konkurovaly těm evropským. Proto výměna zboží probíhala pouze jednostranně, zatímco ve druhém směru proudily pouze suroviny. Z Evropy se dováželo zboží, které si díky neexistujícímu systému produktivní ekonomiky mohlo dovolit jen několik dobře situovaných jedinců. Zboží z Evropy bylo dováženo navíc pouze jedenkrát ročně tzv. *Transatlantickou flotilou*⁷⁵. Proto bylo toto nařízení porušováno a manufaktury byly zakládány nelegálně. Hlavními centry výroby textilu se staly Mexiko a Puebla⁷⁶. Tento stav však neměl vliv na samotné indiány, kteří si samozásobitelským způsobem života byli schopni opatřit oděv svépomocí.

V důsledku řady chybných politických rozhodnutí španělské Koruny, např. vyhnání židů jako hospodářské elity ze Španělska, se země dostala do hospodářského úpadku⁷⁷. Království přestalo platit mzdy, což vedlo k opatřování příjmů vyčerpáváním indiánů nebo podezřelými obchody. Díky ztrátě kontroly se úředníci v Novém Španělsku stali vlastně místními vládci s téměř neomezenou mocí. Tam, kde vládli, vytvořili hospodářské monopoly a spojili se s místními obchodníky. Ti zajistili, že úředníci dostávali svůj plat, zatímco sami nutili indiány, aby si brali půjčky. Následně je také nutili, aby odevzdávali svou úrodu za ceny pevně stanovené aliancí úředníků a obchodníků⁷⁸.

Důležitým odvětvím místní ekonomiky bylo hornictví. Hlavním důvodem rozšiřování tohoto odvětví byl požadavek Koruny na vzácné kovy, hlavně zlato, stříbro a rtuť. Hornictví bylo důležitým stimulem pro zemědělství. Kde se objevil důl, bylo nutno uživit spoustu pracovníků. To ovšem platilo do doby, kdy byla na území Peru objevena bohatší ložiska (tedy v období 1650–1750⁷⁹), ve kterých byla těžba ekonomicky výhodnější, což vedlo na území Mexika dočasně k úpadku ekonomiky.

Ke vzniku efektivního zemědělství přispěl systém tzv. *haciend*, statků, které později obhospodařovaly velké pozemky a ze kterých vznikaly velkopodniky (latifundia). Majitelé těchto haciend často ovládali i jiná hospodářská odvětví, především hornictví. Často měli vliv v oblastech přilehlých těmto statkům⁸⁰. Ke své činnosti využívaly často indiánskou pracovní sílu. Haciendy přispěly k monopolizaci produkce a k vytlačování

⁷⁵ Kašpar 2004, s. 117

⁷⁶ Kašpar, 2004, s. 114

⁷⁷ Fuentes 2003, s. 63-65

⁷⁸ Fuentes 2003, s. 103

⁷⁹ Kašpar 2004, s. 115

⁸⁰ Tenenbaum, Barbara A 1996, s. 161–163

indiánů do odlehlých oblastí nebo i do měst⁸¹. V zemědělství se objevil nový prvek, takzvané *dlužní peónství*. *Peóni* byli obyvatelé, kteří se nechávali najímat na práce v zemědělství. Většinou šlo o chudší část obyvatelstva, jak mestice, tak Indiány, kteří na haciendách pracovali často za velmi těžkých podmínek. Najímání pracovní síly probíhalo často za nevýhodných podmínek a za nízké mzdy. Lidé často pracovali pouze za naturálie nebo byli nuceni potraviny kupovat pouze u *haciendada*. Často se stávalo, že potraviny dával nově příchozím na dluh nebo poskytoval pracovníkům půjčky za podmínek, které peón nemohl splnit. Někdy tak docházelo k zadlužení dokonce celých generací. Vlastnictví haciend se tedy stalo další z možností ekonomické síly a moci a útlu domorodých obyvatel. Tento systém přežíval na některých místech Mexika až do 70. let 20. století⁸².

5.3.2 Obyvatelstvo

Jak bylo uvedeno, odhady počtu obyvatel na území dnešního Mexika před příchodem Španělů se pohybují okolo 25 milionů obyvatel. V dobách po příchodu Španělů došlo k velkým změnám v počtu a struktuře obyvatelstva. Následující tabulka ukazuje, jak se měnil počet obyvatel od příchodu *conquistadorů* až do začátku 19. století.

Tabulka č.1: Rasové složení obyvatelstva na území Mexika v 16. – 19. století

Počet Evropanů a jejich potomků v Mexiku		
<i>Rok</i>	<i>Počet bělochů</i>	<i>Poznámka</i>
1521	2 329	
1529	8 000	
1560	20 211	vč. kreolů
1570	57 000	vč. kreolů
1646	114–125 000	hl. kreolové
1776	750 000	hl. kreolové
1793	1 095 000	70 000 původních Španělů

Počet indiánů v Mexiku		
<i>Rok</i>	<i>Počet indiánů</i>	<i>Poznámka</i>
1519	25 200 000	Epidemie neštovic
1532	16 800 000	Epidemie spalniček
1548	6 300 000	Tyfus
1568	2 650 000	
1580	1 900 000	
1595	1 375 000	
1625–50	1 000 000	Nejnižší stav v historii

⁸¹ Kašpar 2004, s. 113

⁸² Mácha 2004b, s. 15

1793	2 500 000	
1810	3 676 281	

Počet černochů v Mexiku		
<i>Rok</i>	<i>Počet černochů</i>	<i>Počet afromesticů</i>
1521	6	Nesčítáni
1553	20 000	Nesčítáni
1560	17 312	1 465
1570	18 535	15 000
1580	18 500	Nesčítáni
1600	Nesčítáni	140 000
1646	34 089	Nesčítáni
1650	Nesčítáni	130 000
1810	10 000	624 460

Zdroj: Meyer, Sherman 1991, s.210

Dá se tedy říci, že zásadní změnu prodělala hlavně populace domorodých obyvatel. Její stav v prvních třiceti letech klesnul asi o třetinu. Počet Španělů vzrůstal zpočátku pouze pomalu. V počátcích neměly velký vliv na úbytek domorodého obyvatelstva boje s *conquistadory*, ale hlavně výše zmiňovaný systém ekonomické správy území. Další ranou pro původní obyvatelé byly nemoci zavlečené z Evropy jako například neštovice a spalničky, které skolily mnoho indiánských obyvatel. Někteří badatelé tvrdí, že velkou měrou se na vymírání obyvatel podílel nedostatek potravin již v době před *conquistou*, který pokračoval po příchodu Španělů. Jako další faktor je často uváděna snížená možnost reprodukce původních obyvatel způsobená nemocemi⁸³.

Velkou změnou ve složení populace bylo to, že Španělé, kteří přicházeli většinou jako jednotlivci bez rodin a manželek (v letech 1520–1540 z celkového počtu obyvatel přicházejících do Mexika z Evropy bylo pouze 6 % žen)⁸⁴, díky sňatkům i mimomanželským soužitím s domorodými ženami vytvořili novou skupinu míšenců, tzv. *mesticů*. Tato skupina se stala specifickou částí populace na území dnešního Mexika. Mimořádně se rodili *mesticové* ze spojení indiána a bělošky. Ze začátku bylo považováno míšení indiánského obyvatelstva s bělochy za prospěšné ke vzájemnému porozumění. Postupem času se pohled na vzrůstající skupinu *mesticů* změnil a byly považovány za druhořadou skupinu obyvatel. Rodilí Španělé o nich tvrdili: „*Mají sice dobré tělo, ale špatný charakter.*“⁸⁵ Další skupinou obyvatel Mexika se stali *kreolové*, potomci Evropanů, narozených v Americe. Odlišovali se pouze jako třídní vrstva, ne jako

⁸³ Kašpar 2004, s. 104

⁸⁴ Meyer, Sherman 1991, s. 209

⁸⁵ Kašpar 2004, s. 104

samostatná rasová skupina. Postupem času začal vzrůstat počet bílých žen, které přicházely na kontinent, což bylo také příčinou vzrůstajícího počtu bělochů na území dnešního Mexika.

Indiáni měli v koloniální době odlišná práva a postavení než ostatní obyvatelé Mexika. Byli označováni jako *naturales*, zatímco Španělé a mesticové byli označováni jako *gente de razón*⁸⁶. Indiánské obce vlastnily půdu kolektivně a byly chráněny před španělskými osídlenci, kteří se nemohli na území obce usazovat. Tímto prakticky vznikly dvě společnosti, které kromě ekonomické výměny a omezených sociálních vazeb žily izolovaným životem.

Tabulka č.2: Složení populace na území Mexika v roce 1810

Populace na území Mexika v roce 1810	
<i>Indiáni</i>	2 500 000
<i>Evropané</i>	70 000
<i>Kreolové</i>	1 025 000
<i>Mesticové</i>	1 231 000
<i>Černoši</i>	6 000
<i>Celkem</i>	4 832 000

Zdroj: Meyer, Sherman 1991, s.210

Během koloniálního období i po ustanovení nezávislosti docházelo často k povstání indiánů, kteří se bouřili proti podmínkám, ve kterých žili, a proti postavení, které měli ve společnosti jako většinová skupina (zhruba do poloviny 19.st.) V 17. století došlo k několika povstání v Yucatánu (1610, 1639, 1652) nebo v Chiapasu (1695, 1712). V roce 1767⁸⁷ došlo dokonce k povstání ve stovce indiánských obcí ve státech Michoacán, Guanajuat, San Luis Potosí.

5.4. Formativní období

V 18. století se začaly objevovat myšlenky na osamostatnění Mexika z područí Španělského království. Takzvané „osvícené století“ se projevilo i ve vztahu k domorodému obyvatelstvu. V tomto období tvoří indiáni asi 60 % obyvatel, mestici 20 %, kreolové 16 %, zbytek pak černoši nebo rodilí Španělé⁸⁸. V tomto období dochází k rozkvětu hospodářství, zvyšuje se produkce hornictví, například produkce mexického stříbra se blíží produkci ve zbytku světa. Dochází také k územní expanzi na severu území. Indiánské komunity, které se živily hlavně zemědělstvím (pěstováním agáve, kukuřice), se však výrazných změn nedočkaly. Kreolské zemědělství, které se zabývalo pěstováním

⁸⁶ Mácha 2004b,s. 16

⁸⁷ Kašpar 2004, s. 110

⁸⁸ Kašpar 2004, s. 142

obilí, cukrové třtiny a tabáku, přijalo pouze novou plodinu – kávu. Rozkvět hospodářství tedy nebyl dán zemědělstvím, ale spíše uvolněním obchodních aktivit. Země se stala jednou z nejbohatších na světě, avšak zisky byly ve velké míře odváděny do Evropy.

V roce 1786 byla země rozdělena na tzv. *intendencie* – správní jednotky, které se staly základem pro vznik federativních států. Růst hospodářství se ale povětšinou dotýkal pouze několika privilegovaných vrstev. Na obyvatelstvo na venkově vázané k haciendám, indiánské komunity, rolníky a pracovníky v dolech neměl téměř žádný vliv. Německý vzdělanec Alexander von Humboldt po návštěvě Mexika poznamenal: „*Mexiko je zemí nerovnosti, existuje zde obrovská nerovnost v rozdělování kultury a bohatství.*“ Jinými slovy, v Mexiku se nacházela malá skupina těch, kteří vlastnili téměř vše, a velká skupina těch, kteří nevlastnili nic.

Základem pro budoucí střední třídu se stali kreolové. Od nich šel také první impuls, který později vedl k nezávislosti Mexika. Velkou roli hrála také neschopnost španělského loďstva zásobovat zemi manufakturními výrobky. Tuto roli zvládlo lépe anglické a francouzské loďstvo.

5.4.1. Systém indiánských obcí během španělské nadvlády

V roce 1549 ustanovil král *indiánské republiky*⁸⁹, které do té doby vznikaly pouze chaoticky⁹⁰. *Repúblicas* se staly politicko-správními jednotkami, ale také veřejnou společností, která sdružovala původní obyvatelstvo se svými tradicemi spolu s koloniálními institucemi. Každá republika měla své centrum a několik podřízených osad. Od poloviny 17. století vedly vnitřní politické krize těchto jednotek k rozdělení na řadu menších. Někdy také k opuštění, či začlenění do jiných obcí, nebo zabrání haciendami. V roce 1820 existovalo již 4000 indiánských republik⁹¹.

V koloniálním Mexiku existovalo několik typů využití půdy obcemi. *Fundo legal* (občinné půdy), na které ležela přímo obec, a *ejido*, která sloužila k užívání všemi, *tierras de repatriamientos*, které sloužily k individuálnímu využití, a *proprios*, které byly společně využívány nebo pronajímány a výnosy z nich směřovaly do *caja de comunidad* (obecní pokladny), sloužící k financování obecních slavností, farností a krytí povinných odvodů koloniální správě. Poplatky platila obec jako celek, tudíž když někdo z obce utekl nebo zemřel, zatížení ostatních obyvatel obce se zvýšilo. V některých oblastech to vedlo

⁸⁹ Repúblicas (špaň.)

⁹⁰ Anuario de Estudios Americanos 1997, s. 19

⁹¹ Mácha 2004b, s.17

až k opouštění celých obcí, jelikož zbývající členové již nebyli schopni plnit své platební povinnosti⁹².

Správa obce byla postavena do těžké pozice, protože na jednu stranu musela výběrem daní od obyvatel platit Koruně a na druhou stranu bojovala o udržení legitimacy v očích indiánů. Indiánské republiky tvořily tedy základ koloniální správy a jejího financování. Centra republik jednou za rok volila svého guvernéra. Volit směli jen kasikové a příslušníci domorodé šlechty, *principales*. Tuto formu volby dodržuje většina indiánských obcí dodnes, i když je již v rozporu se zákonem o obcích. Historikové přikládají úzké koloniální správě, jak hospodářské, tak náboženské, velký vliv na současnou situaci vytváření silného kolektivismu a tlak na přerozdělování bohatství⁹³.

Důležitou roli při správě obcí hrála tzv. správní hierarchie. Každý muž, někdy i manželský pár za život prošel jednou funkcí v tzv. správní hierarchii. Ta se skládala z civilních a náboženských funkcí. Výkon úřadu byl neplacený, tudíž postup celou hierarchií si mohl dovolit jen bohatý člověk a po projití celou hierarchií se stával členem rady starší, *principales*.

Přijímání koloniální správy neprobíhalo pouze pasivně. Indiáni často utíkali před kolonizátory do hor, později však byli schopni využít systém k prosazování svých požadavků například protestními dopisy.

Tzv. borbonské reformy v druhé polovině 18. století omezily funkci republik pouze na výběr daní od obyvatel. Mezi výhody reformy patřila možnost být volen do veřejných funkcí pro prosté lidi (*macehualtin*), což umožnilo jistou demokratizaci a omezení vlivu indiánské šlechty⁹⁴. Změny se dotkly také povinnosti obcí platit daň, ta byla zrušena. Byla také podpořena privatizace půdy.

5.4.2. Období nezávislosti

Legitimitu nové mexické republiky mělo zaručit nahrazení královské moci rovností všech občanů a hrdost občanství k novému státu. Aby se tak stalo, bylo nutno zrušit výsadní postavení, které měly indiánské obce. Jak již bylo řečeno, obyvatelstvo bylo dříve rozděleno na tzv. *naturales* (indiáni) a *gente de razón* (ti ostatní). Smazáním rozdílů se sice dosáhlo jisté rovnoprávnosti, ale ovšem jenom formálně. Ve skutečnosti byli indiáni tímto krokem vystaveni agresivním postupům statkářů a politických ambicí mesticů⁹⁵.

⁹² Mácha 2004b, s. 18

⁹³ Mácha 2004b, s. 18

⁹⁴ Aguirre Beltrán 1991, s. 34 (Mácha 20)

⁹⁵ Mácha 2004b, s. 21

Po vzniku samostatného státu vzniklo několik zákonů, které umožňovaly rozparcelování pozemků, například *Leyes de Colonización* (Zákony o kolonizaci), přijímané od roku 1824. Další zákony přišly po přijetí *Leyes de Desamortización* (Zákony desamortizace) v roce 1856⁹⁶. V roce 1857 byla liberální vládou prezidenta Benita Juáreze prosazena nová ústava, která ve svém článku č. 27 neuznala kolektivní vlastnictví půdy. Byla namířena hlavně proti církevním a indiánským majetkům. Během let 1864–1867, za vlády císaře Maxmiliána Habsburského, byly vydány dva dekrety, které umožnily restituci vyvlastněných pozemků. Po popravě císaře však byly dekrety anulovány⁹⁷.

Ve snaze liberalizovat ekonomiku země byly přijaty další *Leyes de Colonización* (Zákony o kolonizaci, 1875 a 1883⁹⁸). Privatizace se týkala všech pozemků, které neměly soukromého vlastníka. Kvůli ní došlo k rozprodeji půdy, kterou se někdy podařilo získat indiánským elitám (*comuneros*) a někdy se ji podařilo získat mesticům a majitelům haciend. Podle historiků některé indiánské obce přišly v letech 1876–1910 až o 95 % svých pozemků.

Obecně se Mexiko v 19. a počátkem 20. století stalo nestabilní zemí. V této době docházelo k častému střídání vlád i prezidentů a často docházelo také k nepokojům. Nestabilita se projevila také v životě indiánských obcí. Špatné pracovní a sociální podmínky po liberální reformě vedly na mnoha místech k povstání. Příkladem je tzv. *Guera de castas* (Válka kast), která začala v roce 1847 na Yucatánu jako reakce na zoufalé pracovní podmínky na plantážích sisalu. Tato válka si vyžádala až 200 000 obětí⁹⁹. K podobným konfliktům docházelo například i ve státě Chiapas.

*„Neúspěch parcelace a likvidace indiánských občin je jedním z důsledků politického chaosu v zemi. Nově zrozený mexický stát byl velice slabý a v regionálních kontextech závisel na podpoře rodinných klanů, které zemi de facto vládly. Tyto frakce svou loajalitu ke konzervativcům či liberálům střídaly dle potřeby.“*¹⁰⁰

Další liberalizace se mexické hospodářství dočkalo za vlády autoritářského prezidenta Porfiria Díaze (1877–1911). Liberalizace pomohla přilákat americké investory. Díaz také vedl v letech 1882–1902 válku proti Yaquiům ve státě Sonora a Mayům ve státě Chiapas. Hlavním motivem války bylo získání kvalitní půdy, na které se obě skupiny nacházely. Během této války byla značná část yaquijské populace přemístěna ze Sonory

⁹⁶ Postero, Zamosc, s.34

⁹⁷ O vzniku ústavy píše Mácha 2004b, s. 21

⁹⁸ Postero, Zamosc 2004, s.34

⁹⁹ Alonso Caamal 1993, s. 46

¹⁰⁰ O koloniálních zákonech píše Mácha 2004b, s. 21-23

do Oaxacy a na plantáže na Yucatánském poloostrově. „Režim dokonce vyplácel odměny za živé nebo mrtvé indiány. Je paradoxní, že oba prezidenti tohoto období, kteří jsou dnes terčem největší kritiky ze strany intelektuálů a indiánských aktivistů, byli jedinými indiány v prezidentské funkci v dějinách Mexika: Benito Juárez byl Zapoték a Porfirio Díaz Mixték.“¹⁰¹

¹⁰¹ Mácha 2004b, s.22

6. Dnešní struktura, sociální, ekonomické a kulturní znaky

Společnost v Mexiku zaznamenala v dobách po příchodu Španělů prudký vývoj. Na současný stav populace měly vliv události, ke kterým došlo před stovkami let. Obyvatelstvo Mexika je různorodé a domorodí indiáni tvoří pouze menší část, nicméně jsou jednou z kulturně nejbohatších a nejkoušenějších složek populace.

Základní definice, kterou používá mexická vláda pro klasifikaci indiánského obyvatelstva, určuje, že indiánem je ten, kdo mluví indiánským jazykem¹⁰². Jazyk je jedním z hlavních rozlišovacích znaků kultury, dá se tedy říci, že pomocí jazyka je kultura vytvářena. V Mexiku se hovoří 62 indiánskými jazyky¹⁰³. Ty reprezentují 62 různých indiánských komunit s odlišným vztahem k přírodě, historii, mýtům, legendám, hudbě, tanci, zvykům, kuchyni nebo umění. Jelikož ale počet obyvatel mluvících indiánskými jazyky stále klesá, vypovídající schopnost tohoto kritéria musela být doplněna. Do indiánské populace se řadí ten, v jehož rodině hlava rodiny, manžel, nebo jiný dospělý mluví indiánskou řečí. Toto kritérium splňuje k roku 2005 celkem 10 253 627 obyvatel Mexika, kteří tvoří 10,5 % populace¹⁰⁴.

Tabulka č.3: Struktura populace v Mexiku v roce 2005

<i>Skupina populace</i>	<i>Celkem</i>	<i>Kritéria</i>
<i>Populace Mexika</i>	<i>97 483 412</i>	<i>Celková populace</i>
<i>Populace mluvící indiánským jazykem</i>	<i>6 044 547</i>	<i>Populace pětiletých a starších, mluvících indiánským jazykem (kritérium Instituto Nacional de Estadística Geografía e Informática).</i>
<i>Indiánská populace</i>	<i>10 253 627</i>	<i>Populace, kde hlava rodiny, manžel, nebo dospělý mluví indiánskou řečí, v jiném druhu domácnosti nebo v kolektivním obydlí (kritérium Instituto Nacional Indigenista).</i>
<i>Indiánská populace známého věku v domácnostech</i>	<i>10 185 060</i>	<i>Populace známého věku v domácnostech (kritérium Instituto Nacional Indigenista)</i>

Zdroj: Diagnóstico sociodemográfico de los adultos mayores indígenas de México Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas. – PNUD México : CDI, 2006, str.13

¹⁰² Comisión nacional para el desarrollo de los pueblo indígenas, Diversidad etnolingüística, <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=90> [13.4.2007]

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Údaje Národní komise pro rozvoj indiánských národů (*Consejo nacional para el desarrollo de los pueblos indígenas*) vychází ze statistik národního statistického úřadu – *El Instituto Nacional de Estadística, Geografía e Informática* (INEGI)

Státy s nejvyšší koncentrací indiánského obyvatelstva, jako jsou Puebla, Michoacán, Guerrero, Oaxaca a Chiapas, se nacházejí na pěti spodních příčkách národní stupnice lidského rozvoje. Ze 368 nejhudších a nejvíce znevýhodněných obcí je jich 209 s většinovou populací indiánů. Více než 50 % indiánských domů nemá elektrickou přípojku, 68 % nemá vodovod, 90 % nemá kanalizaci a 76 % obydlí má hliněnou podlahu (údaje z roku 2005)¹⁰⁵. Mezi indiánskou populací je kojenecká úmrtnost v národním srovnání nadprůměrná, činí 48,3 na 1000 obyvatel. Pro celé Mexiko činí 28,2 úmrtí na 1000 obyvatel. 58 % indiánských obyvatel nemá přístup k nezávadné vodě.¹⁰⁶

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, od dob *conquisty*, kdy počet indiánského obyvatelstva v Mexiku klesal, začal stav jeho populace narůstat koncem 17. století a růst si udržel až do současné doby. Následující tabulka ukazuje dnešní složení celé populace Mexika a indiánské populace.

Tabulka č.4: Věkové složení populace v Mexiku a indiánské populace podle věkových skupin v roce 2002

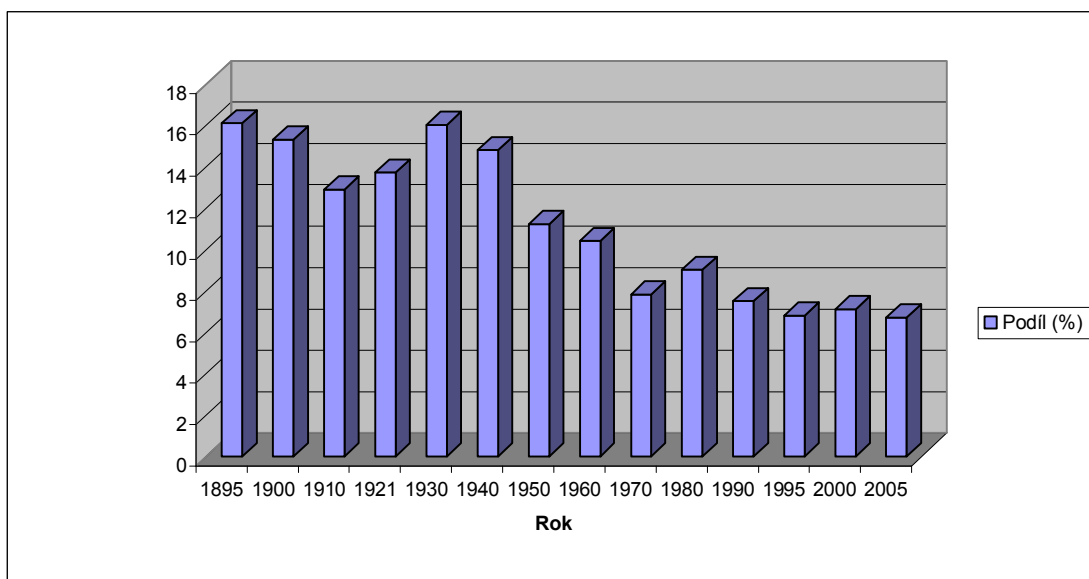
Věková skupina	Populace Mexika	Podíl (%)	Indiánská populace	Podíl (%)
<i>Celkem</i>	95 429 611	100	10 185 060	100
<i>0–4 roky</i>	10 635 157	11,1	1 251 164	12,3
<i>5–59 let</i>	77 845 997	81,6	8 162 198	80,1
<i>60 a více let</i>	6 948 457	7,3	771 698	7,6

Zdroj: *Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str.13*

Ve vývoji podílu na počtu obyvatel státu je ovšem patrný sestupný trend. Od konce 19. století můžeme pozorovat klesající podíl obyvatel mluvících indiánským jazykem, navzdory vzrůstající indiánské populaci. Příčinou je zaprvé to, že ubývá indiánů mluvících jazykem svých předků, a zadruhé, že velmi výrazně roste celkový počet obyvatel Mexika. Následující tabulka ukazuje vývoj v podílu obyvatelstva mluvícího indiánským jazykem na celkové populaci od roku 1895–2005.

¹⁰⁵ CDI <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=652>[20.3.2007]

¹⁰⁶ Retos para la atención del alcoholismo en pueblos indígenas 2006, s. 36

Obr. č. 2: Podíl obyvatel mluvících indiánským jazykem v letech 1895–2005. Zdroj:¹⁰⁷

Tabulka č. 5 udává počet indiánských obyvatel mluvících indiánskými jazyky v letech 1950–2005. V souladu s tím, co bylo řečeno v předchozím odstavci, je zde vidět, že navzdory stoupajícímu počtu obyvatel se jejich podíl ve většinové společnosti snižuje, což je dáno zaprvé velkým růstem populace v Mexiku a zadruhé tím, že tradičním jazykem v některých indiánských kmenech je schopno se domluvit čím dál tím méně jedinců. Z toho vyplývá důvod změny kritéria pro určování příslušníků indiánského obyvatelstva INI.

Tabulka č. 5: Počet obyvatel mluvících indiánským jazykem v letech 1950–2005

Rok	1950	1960	1970	1990	2000	2005
Obyvatelstvo mluvící indiánským jazykem	2 447 609	3 030 254	3 111 415	5 282 347	6 044 547	6 011 202

Zdroj: INEGI. *Censos de Población y Vivienda, 1950 a 2000.*

INEGI. *II Conteo de Población y Vivienda 2005: [online]. 2006 [cit. 2007-05-02].*

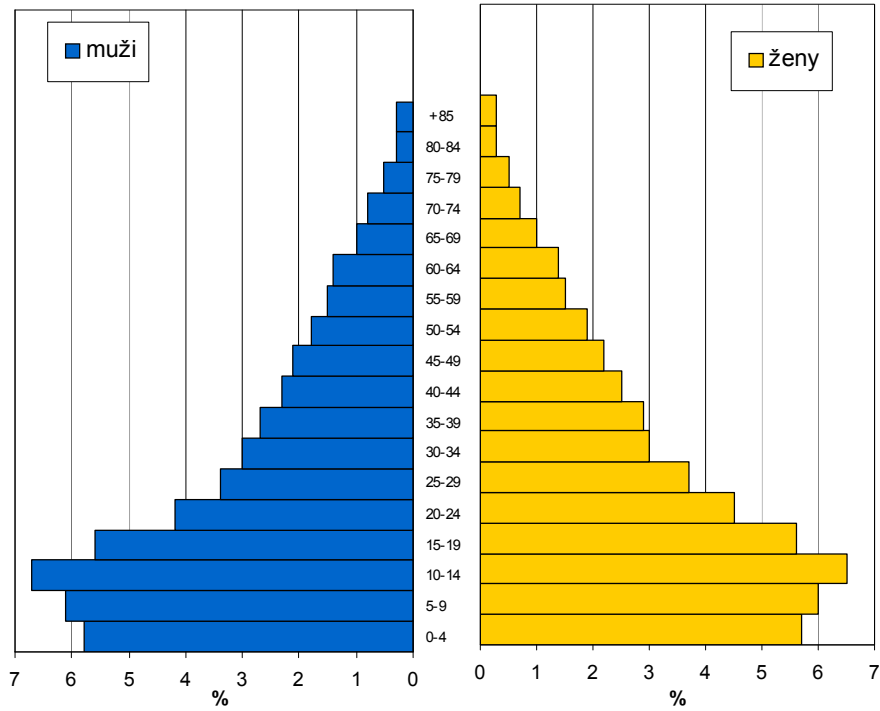
Dostupný z WWW:

<<http://www.inegi.gob.mx/est/contenidos/espanol/rutinas/ept.asp?t=mlen01&c=332>>.

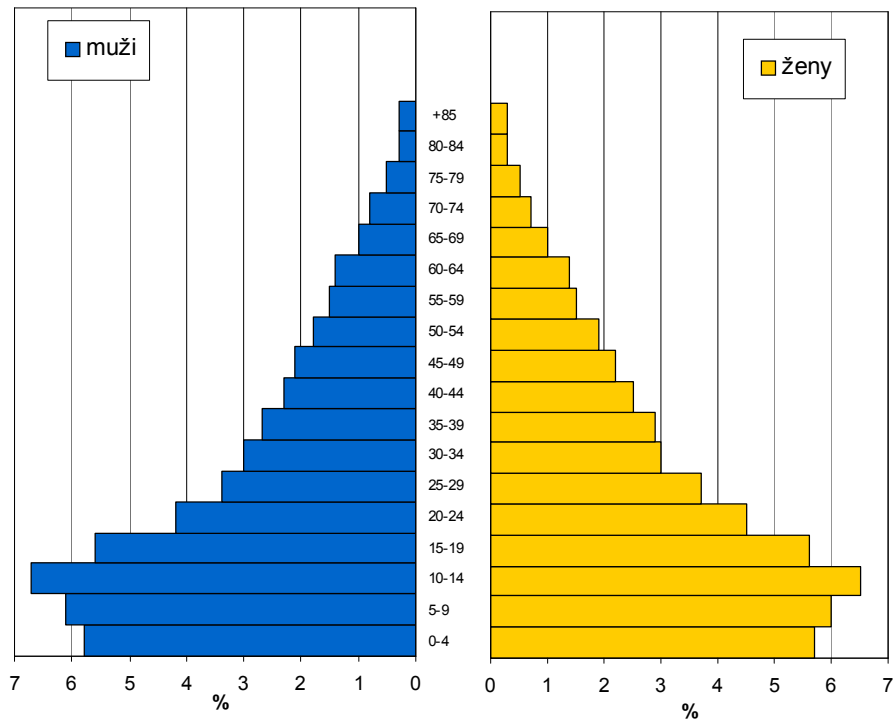
V posledních pěti letech je patrný zmenšený přírůstek indiánského obyvatelstva. Růst počtu HLI se zastavil a v posledních odhadech pro rok 2005 zaznamenán úbytek obyvatelstva mluvícího indiánským jazykem. To, že příčinou byla také nižší porodnost ukazuje následující graf věkového složení indiánské populace podle kritéria INI. Tedy obyvatel, v jejichž domácnosti hovoří alespoň jeden dospělý domorodým jazykem.

¹⁰⁷ INEGI. *Censos de Población y Vivienda, 1895 a 2000.*

INEGI. *Conteos de Población y Vivienda, 1995 y 2005.*

Obrázek č. 3: Věková struktura indiánského obyvatelstva v roce 2005. Zdroj:¹⁰⁸

Obrázek č. 4: Věková struktura populace Mexika v roce 2000. Zdroj:¹⁰⁹

¹⁰⁸ Převzato a upraveno z Estadísticas a Propósitos del día internacional de las poblaciones indígenas. INEGI 2006, s. 3

Podle statistik připadá na jednu ženu ve věku 15–49 let v indiánské populaci v průměru 2,7 dětí, přičemž stát s nejvyšší hodnotou (3,1) je Nayarit a s nejnižší hodnotou (1,3) León. Národní průměr Mexika je 1,8 a federální distrikt Mexiko má hodnotu 1,3 dítěte na ženu¹¹⁰.

Rozmístění indiánského obyvatelstva bylo ovlivněno hlavně přírodními podmínkami, které ovlivňovaly zemědělskou aktivitu, a také rozmístěním v centrech moci ještě před příchodem Španělů. Největší procentuální zastoupení mělo v letech 1990–1995 v těchto státech: Yucatán (59 %), Oaxaca (48 %), Quintana Roo (39 %), Chiapas (28 %), Campeche (27 %), Hidalgo (24 %), Puebla (19 %), Guerrero (17 %) a San Luis Potosí a Veracruz (oba 15 %). Ve dvanácti státech je koncentrováno 5,4 milionu obyvatel mluvících indiánskými jazyky (dále jen HLI – Hablantes de la Lengua Indígena – mluvící indiánskými jazyky), dalších 678 000 je rozmístěno v ostatních státech. V Mexiku se také nachází 803 indiánských obcí, ačkoliv ve 2 330 obcích z celkového počtu 2 428 se k HLI přihlásili další. Mexiko je také osmou zemí s největším počtem indiánského obyvatelstva na světě¹¹¹. Následující mapa ukazuje rozmístění obcí s více než 40 % domorodého obyvatelstva.

¹⁰⁹ INEGI. Censos de Población y Vivienda, 1990 a 2000. INEGI. Censo de Población y Vivienda, 1995.

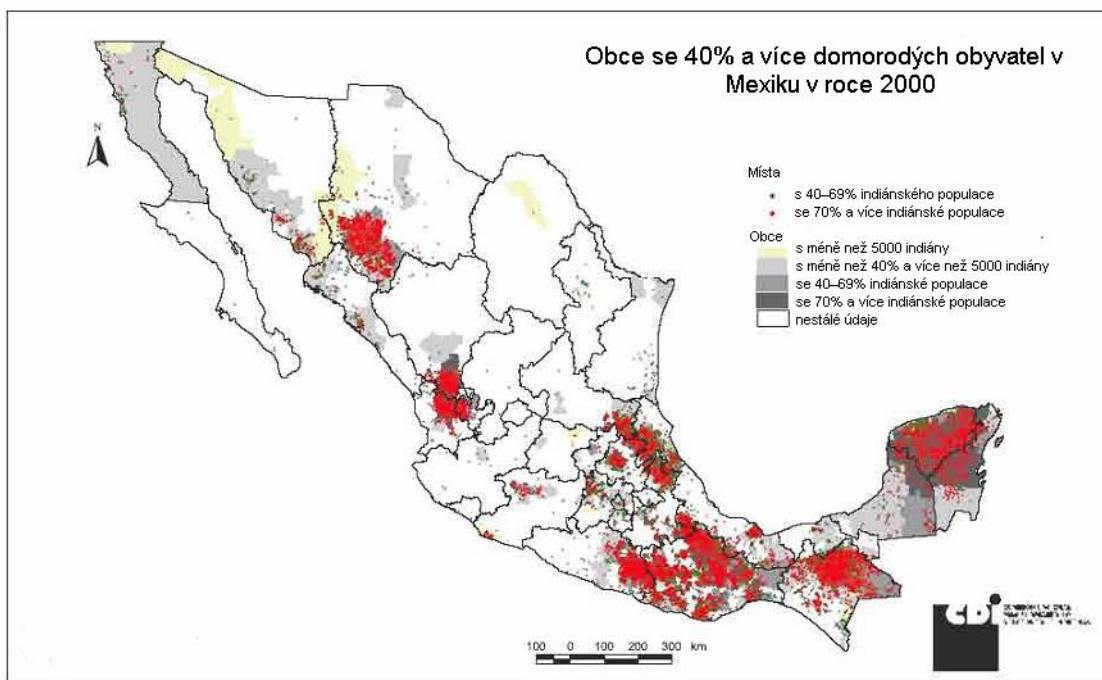
Dostupné na:

<<http://www.inegi.gob.mx/est/contenidos/espanol/sistemas/cgpv2000/100historia/epobla25.asp?c=1004>>

[Citováno 2007–05–05]

¹¹⁰ Údaje platí pro rok 2005. Estadísticas a Propósitos del día internacional de las poblaciones indígenas. INEGI 2006, s.3

¹¹¹ CDI <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=397> [20.2.2007]

Obr.č.5: Obce s více než 40 % domorodých obyvatel v Mexiku v roce 2000. Zdroj:¹¹²

Celkový počet HLI je sice oproti minulosti vysoký, liší se ale podíl mluvčích v jednotlivých skupinách jazyků. Zatímco například počty HLI u jazyka náhuatl jsou 2 436 154, což tvoří téměř čtvrtinu všech HLI, u jazyků, jako jsou cucapá, kumiai, paipai, jde pouze o stovky jedinců¹¹³. Tabulka č. 5 ukazuje počty uživatelů jednotlivých jazyků a jejich podíl v populaci vlastního kmene.

Tabulka č. 5: Indiánské jazyky na území Mexika podle počtu mluvčích z roku 2002

	Jazyky (španělský a originální název)	Celková indiánská populace (INI)	Podíl indiánů hovořících domorodým jazykem (%)	Počet uživatelů jazyka	Geografická oblast (stát)
	Celkem	10 220 862	67,4	6 888 861	
1	Aguacateco	59	46,0	27	Veracruz
2	Amuzgo (Tzañcue o tzjon noan)	57 666	84,7	48 843	Guerrero, Oaxaca
3	Cakchiquel (Cachiquero)	675	34,1	230	Chiapas
4	Cochimí (Laymon o m'ti-pa)	226	42,5	96	Baja California
5	Cora (Naayeri)	24 039	80,0	19 231	Nayarit
6	Cucapá (Es-pei)	344	59,9	206	Baja California, Sonora
7	Cuicateco (Nduudu yu)	22 984	65,6	15 078	Oaxaca

¹¹² Převzato a upraveno z Regiones Indígenas de Mexico, CDI 2006, s.10

¹¹³ Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, s.17–19

8	Guarijío (Varojío o macurawe)	2 844	67,0	1 905	Chihuahua, Sonora
9	Huasteco (Teenek)	226 447	76,5	173 232	San Luis Potosí, Veracruz
10	Huave (Mero ikooc)	20 528	78,6	16 135	Oaxaca
11	Huichol (Wirráríka)	43 929	83,9	36 856	Jalisco, Nayarit
12	Chatino (Cha'cña)	60 003	79,6	47 762	Oaxaca
13	Chichimeca jonaz (Uza)	3 169	62,7	1 987	Guanajuato
14	Chinanteca (Tsa jujmí)	201 201	75,9	152 712	Oaxaca, Veracruz
15	Chocho (Runixa ngiigua)	2 592	41,6	1 078	Oaxaca
16	Chol (Winik)	220 978	85,8	189 599	Campeche, Chiapas, Tabasco
17	Chontal de Oaxaca (Slijuala xanuk)	12 663	43,7	5 534	Oaxaca
18	Chontal de Tabasco (Yokot'an)	79 438	55,2	43 850	Tabasco
19	Chuj	2 719	78,8	2 143	Chiapas
20	Ixcateco (Mero ikooa)	816	49,7	406	Oaxaca
21	Ixil	224	48,1	108	Campeche, Quintana Roo
22	Jacalteco (Abxubal)	1 478	39,5	584	Chiapas
23	Kanjobal (k'anjobal)	12 974	83,5	10 833	Chiapas
24	Kekchi (k'ekchi o queckchi o quetzchi)	987	84,6	835	Campeche
25	Kikapú (Kikapoa)	251	57,5	144	Coahuila
26	Kiliwa (k'olew)	107	52,5	56	Baja California
27	Kumiai (Kamia o ti'pai)	328	56,3	185	Baja California
28	Lacandón (Hach t'an o hach winik)	896	81,2	728	Chiapas
29	Mame (Qyool)	23 812	36,7	8 739	Chiapas
30	Matlatzinca (Botuná o matlame)	3 005	47,9	1 439	México
31	Maya	1 475 575	60,5	892 723	Campeche, Quintana Roo, Yucatán
32	Mayo (Yoreme)	91 261	38,1	34 770	Sinaloa, Sonora,
33	Mazahua (Jñatjo)	32 666	46,5	15 190	México, Michoacán
34	Mazateco (Ha shuta enima)	305 836	80,5	246 198	Oaxaca, Veracruz
35	Mixe (Ayook o ayuuk)	168 935	80,1	135 317	Oaxaca
36	Mixteca (Ñuu Savi)	726 601	70,3	510 801	Guerrero, Oaxaca, Puebla
37	Motocintleco (Mochó o Qatok)	692	26,9	186	Chiapas
38	Náhuatl	2 445 969	67,5	1 651 029	Federalni distrikt, Guanajuato, Guerrero, Hidalgo, Jalisco, México, Michoacán, Morelos, Oaxaca, Puebla, San Luis Potosí, Veracruz
39	Ocuilteco (Tlahuica)	1 759	29,7	522	México

40	<i>Otomí (Ñahñü o hñä hñü)</i>	646 875	50,6	327 319	<i>México, Hidalgo, Jalisco, Querétaro, Veracruz</i>
41	<i>Paipai (Akwa'ala)</i>	418	52,9	221	<i>Baja California</i>
42	<i>Pames (Xigüe o Xi'ui)</i>	12 572	77,7	9 768	<i>San Luis Potosí</i>
43	<i>Pápago (Tono ooh'tam)</i>	363	42,1	153	<i>Sonora</i>
44	<i>Pima (Otam u o'ob)</i>	1 450	54,3	787	<i>Sonora, Chihuahua</i>
45	<i>Popoloca</i>	26 249	72,1	18 926	<i>Puebla</i>
46	<i>Popoloca (Núntahá'yi o tuncapxe)</i>	62 306	71,0	44 237	<i>Veracruz</i>
47	<i>Purépecha (P'urhépechas)</i>	202 884	67,2	136 338	<i>Michoacán</i>
48	<i>Quiché</i>	524	54,7	287	<i>Campeche, Chiapas, Quintana Roo</i>
49	<i>Seri (Konkaak)</i>	716	72,4	518	<i>Sonora</i>
50	<i>Tacuate</i>	2 379	86,9	2 067	<i>Oaxaca</i>
51	<i>Tarahumara (Rarámuri)</i>	121 835	72,0	87 721	<i>Chihuahua</i>
52	<i>Tepehua (Hamaspini)</i>	16 051	66,2	10 626	<i>Veracruz</i>
53	<i>Tepehuano (O'dam)</i>	37 548	80,8	30 339	<i>Durango</i>
54	<i>Tlapaneco (Me'phaa)</i>	140 254	85,2	119 496	<i>Guerrero</i>
55	<i>Tojolabal (Tojolwinik otik)</i>	54 505	81,7	44 531	<i>Chiapas</i>
56	<i>Totonaca (Tachihuiin)</i>	411 266	66,1	271 847	<i>Puebla, Veracruz</i>
57	<i>Triqui (Driki)</i>	29 018	84,4	24 491	<i>Oaxaca</i>
58	<i>Tzeltal (K'op o winik atel)</i>	384 074	87,6	336 449	<i>Chiapas, Tabasco</i>
59	<i>Tzotzil (Batzil K'op)</i>	406 962	86,9	353 650	<i>Chiapas</i>
60	<i>Yaqui (Yoreme)</i>	23 411	64,3	15 053	<i>Sonora</i>
61	<i>Zapoteca (Ben'zaa o binnizá o bene xon)</i>	777 253	65,1	505 992	<i>Oaxaca, Veracruz</i>
62	<i>Zoque (O'de püt)</i>	86 589	69,4	60 093	<i>Chiapas, Oaxaca y Veracruz</i>
64	<i>Jiné indiánské jazyky Mexika</i>	728	46,3	337	
63	<i>Nespecifikováno</i>	202 597	48,6	98 462	
65	<i>Jiné americké indiánské jazyky</i>	924	47,9	443	

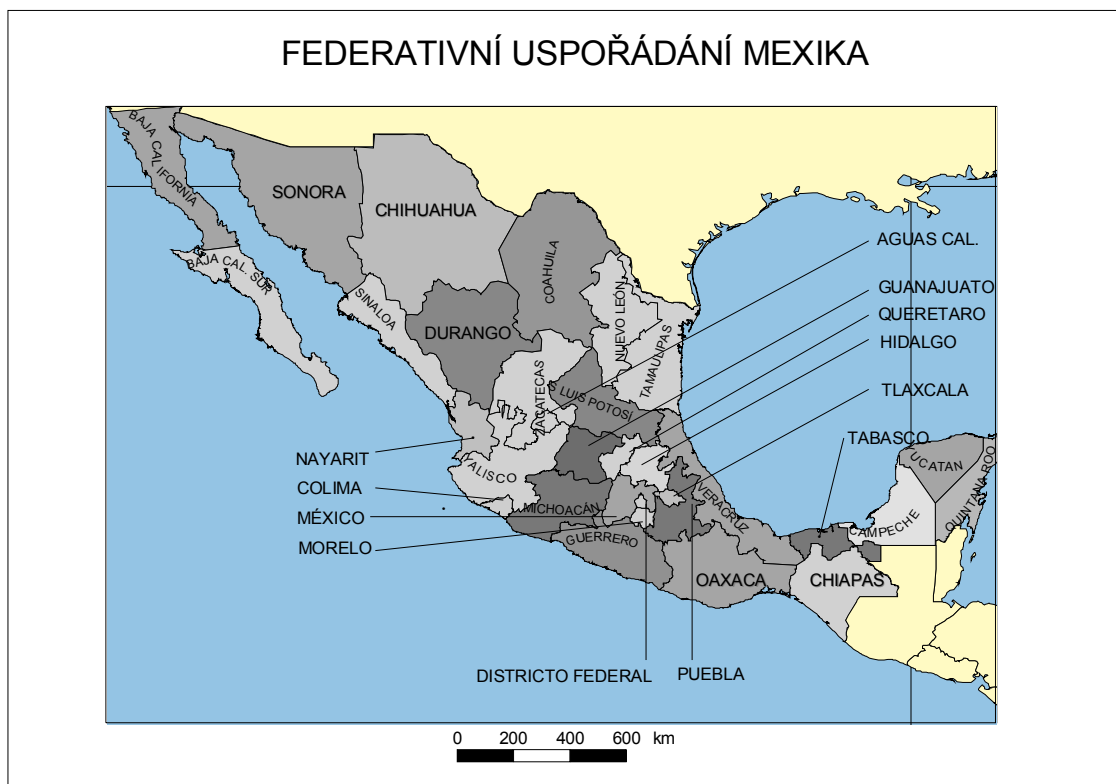
Zdroj: Převzato a upraveno z CDI : [online]. 2006 [cit. 2007-04-26]. Dostupný z WWW: <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=660>. ¹¹⁴

Kromě jazyků náhuatl, maya a zapoteca neexistuje jazyk, kterým by mluvilo více než 500 000 obyvatel. Každým z dalších dvaceti jazyků mluví méně než 1000 obyvatel a existují jazyky jako například Kiliwa, Cochimí nebo Aguacuateco, kterými mluví méně než 100 obyvatel. Tyto jazyky nebudou podle etnologů pro další generace zachovány. Pro lepší přehled je v příloze k nalezení mapa rozložení indiánských jazyků na území Mexika.

¹¹⁴ Rozložení domorodých jazyků na území Mexika viz příloha, s. 76

Zajímavé je, že velký podíl domorodého obyvatelstva je schopný se minimálně na základní úrovni domluvit španělsky. Podle odhadů jde o 90 % obyvatelstva¹¹⁵.

Pro lepší přehled je k dispozici obrázek č. 6 zachycující polohu jednotlivých mexických států :

Obr. č. 6: Federativní státy Mexika

6.1. Struktura a rozmístění indiánské populace

Indiánská populace na území Mexika podle dostupných údajů obývá většinou venkovská sídla. Často jde o sídla velmi malá, dokonce menší než sídla s počtem 100 obyvatel. Udává se, že až 65 % HLI žije na venkově v sídlech s méně než 2 500 obyvateli. K tomu 19 % HLI žije v polourbanizovaných oblastech v sídlech s více než 2 500 a méně než 15 000 obyvateli a 16 % HLI žije v městských oblastech v sídlech s více než 15 000 obyvateli¹¹⁶.

Další statistika ukazuje rozmístění populace mluvící indiánským jazykem podle rozmístění ve městě nebo na venkově v roce 1990 a 2000. Je zde patrný trend, kdy se

¹¹⁵ INEGI. II Censo de Población y Vivienda 2005

¹¹⁶ CDI, Dostupné z < http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=399 > [28.4.2007]

indiánské obyvatelstvo stěhuje do měst, kde s většinou společností splyne bez toho, aby uchovával svůj původní jazyk dalším generacím¹¹⁷.

Tabulka č. 6 :Poměrné rozmístění populace starší 5 let, mluvící indiánským jazykem, podle typu sídla a pohlaví v letech 1990 a 2000

Typ sídla	1990			2000		
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
<i>Rozmístění podle typu sídla</i>						
Celkem	100	100	100	100	100	100
Venkov	66,7	67,0	66,4	61,9	62,2	61,5
Město	33,3	33,0	33,6	38,1	37,8	38,5
<i>Rozmístění podle pohlaví z celkového počtu obyvatel</i>						
Celkem	100,0	49,8	50,2	100	49,3	50,7
Venkov	100,0	50,0	50,0	100,0	49,5	50,5
Město	100,0	49,3	50,7	100,0	48,9	51,1

Hodnoty pro národní průměr

Typ sídla	1990			2000		
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
<i>Rozmístění podle typu sídla</i>						
Celkem	100	100	100	100	100	100
Venkov	26,5	29,3	28,0	25,4	25,8	25,0
Město	73,5	71,7	72,0	76,6	74,2	75,0
<i>Rozmístění podle pohlaví z celkového počtu obyvatel</i>						
Celkem	100	49,1	50,9	100	48,8	51,2
Venkov	100	14,4	14,1	100	12,6	13,2
Město	100	35,0	36,5	100	36,2	38,0

Zdroj: INEGI, Mujeres y Hombres en México 2003, s.3 a 500

Existuje 17 436 sídel s více než 70 % HLI obyvateli. Většinu těchto sídel tvoří vesnice s malým počtem obyvatel. Udává se, že sídel se 70 % HLI obyvatel a s celkovým počtem méně než 100 obyvatel je 8 263, tedy téměř polovina. Dále existuje 1 255 sídel se 40 % a 69 % HLI a méně než 100 obyvateli. Znamená to, že tam, kde tvoří HLI většinu populace je sídlo malého rozměru a čím menší je podíl HLI v sídlech s malým počtem obyvatel, tím méně je těchto sídel¹¹⁸.

¹¹⁷ INEGI, Dostupné na:

<http://www.inegi.gob.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/integracion/sociodemografico/mujeresyhombres/2003/myh2003.pdf> Citováno [28.4.2007]

¹¹⁸ CDI, Dostupné z <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=399> [28.4.2007]

6.1.1. Migrace

Indiánské obce zaujímají plochu zhruba čtvrtiny území státu. Téměř v každé obci je indiánské obyvatelstvo zastoupeno, pouze ve 30 obcích se nenachází žádný zástupce domorodého obyvatelstva. Důvodem migrace indiánského obyvatelstva mezi federálními státy je nejčastěji hledání obživy. Stěhování přispívá k mísení indiánského obyvatelstva na cílových místech a ochuzování kultury skupin obyvatelstva na místech výchozích. Kromě sezónních prací dochází v mnoha státech k trvalé migraci. Podle statistik mexického Národního statistického úřadu existuje 241 588 indiánů, kteří v roce 2005 uvedli jiné bydliště než v roce 2000. To znamená 2,5 % indiánské populace¹¹⁹. Největší podíl přistěhovalců zaznamenal stát Baja California Sur, kde přistěhovalci tvoří více než třetinu indiánského obyvatelstva. Státy s největším podílem imigrantů z řad indiánského obyvatelstva jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka č.7: Podíl domorodých imigrantů na indiánském obyvatelstvu (INI) vybraných států mezi lety 2000 a 2005

<i>Federální stát</i>	<i>Stav indiánské populace v roce 2000</i>	<i>Domorodí imigranti</i>	<i>Podíl imigrantů (%)</i>
<i>Mexiko</i>	9 533 126	241 588	2,5
<i>Baja California Sur</i>	13 084	4 249	32,5
<i>Sinaloa</i>	56 228	11 727	20,9
<i>Nuevo León</i>	48 733	8 167	16,8
<i>Tamaulipas</i>	42 874	6 615	15,4
<i>Baja California</i>	65 530	9 413	14,4
<i>Colima</i>	5 661	758	13,4
<i>Zacatecas</i>	7 031	895	12,7
<i>Aguascalientes</i>	5 657	659	11,6
<i>Coahuila de Zaragoza</i>	11 409	1 264	11,1

Zdroj: INEGI. II Conteo de Población y Vivienda 2005.

V Mexiku existuje podle Národního statistického úřadu velká migrace do Spojených států. Každý rok se za účelem trvalého pobytu (ať již legálního nebo nelegálního) vydává do Spojených států asi 350 000 Mexičanů¹²⁰. Podíl indiánského obyvatelstva není však zjišťován.

¹¹⁹ Estadísticas a Propósitos del día internacional de las poblaciones indígenas. INEGI 2006, s. 4

¹²⁰ INEGI. Evaluación de resultados del XII Censo General de Población y Vivienda 2000

6.2. Sociodemografické charakteristiky indiánského obyvatelstva

6.2.1 Gramotnost

Analfabetismus je častým jevem v indiánské populaci, která je tím ve vztahu k většinové společnosti značně znevýhodněna. Ve sledovaných 62 etnolingvistických skupinách je okolo 60 % dospělých negramotných, přičemž větší část tvoří ženy. Naproti tomu okolo dvou třetin ze starších šedesáti let je gramotných. Za hlavní příčinu jsou považovány programy vzdělávání domorodých obyvatel za vlády prezidenta Cárdenase ve 40. letech dvacátého století, které měly pomoci k asimilaci indiánského obyvatelstva¹²¹. Podle statistik Programu spojených národů pro rozvoj 75 % indiánských obyvatel nedokončí základní školní docházku¹²².

Tabulka č.8: Gramotnost dospělých indiánů (HLI) podle pohlaví v roce 2000

<i>Sledovaná skupina</i>	<i>Počet dospělých</i>	<i>Gramotných</i>	<i>Podíl (%)</i>	<i>Negramotných</i>	<i>Podíl (%)</i>	<i>Národní průměr (%)</i>
<i>Celkem</i>	<i>6 948 457</i>	<i>4 846 179</i>	<i>69,7</i>	<i>2 091 117</i>	<i>30,1</i>	<i>10,2</i>
<i>Muži</i>	<i>3 252 357</i>	<i>2 468 477</i>	<i>75,9</i>	<i>778 821</i>	<i>23,9</i>	<i>8,7</i>
<i>Ženy</i>	<i>3 696 100</i>	<i>2 377 702</i>	<i>64,3</i>	<i>1 312 296</i>	<i>35,5</i>	<i>11,6</i>

Zdroj: *Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str. 36*

6.2.2. Zdravotní stav – invalidita

Zdravotní stav indiánské populace je odrazem životního prostředí a stylu života. Většina domorodých obyvatel žije na venkově a zdravotní stav tedy často odpovídá fyzické námaze a dostupnosti lékařské péče. Nejčastější postižení pramení právě ze způsobu obživy a projevuje se onemocněním pohybového aparátu, na rozdíl od nemocí, které se vyskytují v populaci žijící ve městech. Významným faktorem je tradiční způsob obživy a pěstování plodin bez mechanizace, který je mnohem namáhavější. CDI uvádí sedm skupin zdravotních omezení, které se nejčastěji vyskytují mezi indiánským obyvatelstvem:

- 1) Neschopnost pohybovat se nebo chodit, nebo tak činit pouze s pomocí
- 2) Neschopnost používat paže a ruce
- 3) Hluchota, nebo nutnost používat naslouchátko
- 4) Němota
- 5) Slepota nebo šeroslepost
- 6) Mentální zaostalost

¹²¹ Dietz 2004, s. 38

¹²² CDI, Dostupné na <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=652>[20.3..2007]

7) Jiné fyzické potíže

Ve sledovaných 62 etnolingvistických skupinách vykazuje 10,5 % populace alespoň jedno z výše uvedených zdravotních omezení. Mezi nejčastější vady patří neschopnost pohybovat se, problémy se zrakem či sluchem. V porovnání s národním průměrem je tato hodnota o 0,2 % vyšší¹²³.

6.2.3. Nezaměstnanost a výše příjmu

Nezaměstnanost je v indiánské populaci na území Mexika častým jevem. V některých případech je způsobena stářím a zdravotním stavem populace, ale v mnoha případech jde pouze o sociální znevýhodnění nebo spíše malý podíl aktivity a začlenění indiánských komunit ve většinové společnosti. Velkou roli hraje také již zmíněný analfabetismus. Podle definice Národního statistického úřadu (INEGI) je zaměstnanou osoba starší dvanácti let vykazující ekonomickou aktivitu. Podle této definice je v indiánské populaci zaměstnaných 28,8 % dospělých indiánů.

Tabulka č. 9: Zaměstnanost indiánské populace (HLI) podle pohlaví v roce 2000

Podle pohlaví	Počet dospělých	Ekonomicky aktivní			
		Zaměstnaný	Podíl (%)	Nezaměstnaný	Podíl (%)
Celkem	6 948 457	2 000 908	28,8	4 947 549	70,2
Muži	3 252 357	1 568 018	48,2	1 684 339	51,8
Ženy	3 696 100	432 890	11,7	3 263 210	88,3

Zdroj: Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str.32

Tabulka č. 10: Zaměstnanost v celonárodním průměru v roce 2000

Podle pohlaví	Počet dospělých	Ekonomicky aktivní			
		Zaměstnaný	Podíl (%)	Nezaměstnaný	Podíl (%) ¹²⁴
Celkem	69 235 053	33 730 210	48,7	424 644	1,6
Muži	33 271 132	23 075 220	69,4	329 234	1,5
Ženy	35 963 921	10 654 990	29,6	95 410	1,8

Zdroj: INEGI-STPS. Encuesta Nacional de Empleo.

INEGI [online]. 2000 [cit. 2007-05-05]. Dostupný z WWW:

<http://www.inegi.gob.mx/est/librerias/tabulados.asp?tabulado=tab_em02b&c=756>

Většina domorodých obyvatel, která vykazuje ekonomickou aktivitu, udává, že jejich práce během týdne se váže k zemědělské činnosti nebo se živí řemeslem. Způsob obživy u 52% skupiny mužů je založen na kočovném životě nebo na domácí výrobě. Druhý nejčastější způsob obživy zahrnuje práci v živočišné a rostlinné výrobě. Jako třetí

¹²³ CDI 2006, Diagnóstico sociodemográfico de los adultos mayores indígenas de México, s. 30

¹²⁴ Metodika INEGI počítá se statusem *Disponibles para trabajar* (lidé, kteří jsou „připraveni pracovat“, například při krátkodobé práci), ve statistikách se uvádějí pouze dlouhodobě nezaměstnaní.

nejčastější způsob obživy je uváděno řemeslo nebo dělnické profese. To, že je většina zaměstnaných indiánů činná v zemědělství, je způsobeno tím, že jich většina žije na venkově, kde je práce v zemědělství primární činností. Podle zařazení v zaměstnání statistiky rozlišují:

- Zaměstnanci a dělníci
- Nádeník, čeledín (*peón*)
- Živnostník
- Pracující v rodině s příjmem
- Zaměstnavatel
- Nespecifikováno

Tabulka č. 11: Přehled zařazení zaměstnaných indiánů (HLI) podle pohlaví v roce 2000

Podle pohlaví	Dospělí zaměstnaní	Zaměstnanci a dělníci	Nádeníci a čeledíni	Živnostníci	Pracovníci na rodinných hospodářstvích bez příjmu	Zaměstnavatel *125	Nespecifikováno
<i>Celkem</i>	2 000 908	491 385	179 843	1 007 601	151 359	89 536	81 184
<i>Muži</i>	1 568 018	371 768	170 642	782 405	111 872	75 887	55 444
<i>Ženy</i>	432 890	119 617	9 200	225 197	39 487	13 649	25 740

Podle pohlaví	Dospělí zaměstnaní	Zaměstnanci a dělníci Podíl (%)	Nádeníci a čeledíni Podíl (%)	Živnostníci Podíl (%)	Pracovníci na rodinných hospodářstvích bez příjmu Podíl (%)	Zaměstnavatel Podíl (%)	Nespecifikováno Podíl (%)
<i>Celkem</i>	2 000 908	24,6	9,0	50,4	7,6	4,5	4,1
<i>Muži</i>	1 568 018	23,7	10,9	49,9	7,1	4,8	3,5
<i>Ženy</i>	432 890	27,6	2,1	52,0	9,1	3,2	5,9

Zdroj: *Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str.34*

Tabulka č. 12: Národní zařazení zaměstnaných podle pohlaví v roce 2000

Podle pohlaví	Dospělí zaměstnaní	Zaměstnanci a dělníci	Nádeníci a čeledíni	Živnostníci	Pracovníci na rodinných hospodářstvích bez příjmu	Zaměstnavatel	Nespecifikováno
<i>Celkem</i>	33 730 210	20 423 018	2 654 389	7 370 245	1 368 018	854 166	1 060 374
<i>Muži</i>	23 075 220	13 037 843	2 423 652	5 393 741	884 759	668 900	666 325
<i>Ženy</i>	10 654 990	7 385 175	230 737	1 976 504	483 259	230 737	394 049

¹²⁵ *Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str. 36, jde především o drobné řemeslné dílny, výrobu potravin apod.*

Podle pohlaví	Dospělí zaměstnaní	Zaměstnanci a dělníci Podíl (%)	Národní a čeledíni Podíl (%)	Živnostníci Podíl (%)	Pracovníci na rodinných hospodářstvích bez příjmu Podíl (%)	Zaměstnavatel Podíl (%)	Nespecifikováno. Podíl (%)
<i>Celkem</i>	33 730 210	60,0	7,8	21,8	4,0	2,5	3,1
<i>Muži</i>	23 075 220	56,5	10,5	23,4	3,8	2,8	2,8
<i>Ženy</i>	10 654 990	69,3	2,1	18,5	4,5	2,2	3,7

Zdroj: INEGI, XII Censo general de población y vivienda 2000[online]. 2000 [cit. 2007-05-05]. Dostupný z WWW:

<http://www.inegi.gob.mx/est/librerias/tabulados.asp?tabulado=tab_em05a&c=759&e=>

Je patrné, že v indiánské populaci se vyskytuje velká skupina lidí (50,4 %), kteří se označují jako živnostník. Jde především o lidi prodávající samozásobitelskou zemědělskou nebo řemeslnou produkci. Statistika udává také 7,6 % pracovníků bez příjmu. Pro srovnání, Národní statistický úřad udává pro rok 2000, že v celomexickém průměru je 60 % zaměstnanců, 21,8 % živnostníků, 4 % pracovníků bez příjmu a 2,5 % lidí, kteří zaměstnávají vlastní pracovníky.

Tabulka č.13: Zaměstnanost indiánské populace (HLI) podle typu práce v roce 2000

Podle pohlaví	Počet zaměstnaných dospělých	Zemědělství pracovníci	Dělníci, řemeslníci	Jiné	Nespecifikováno
<i>Celkem</i>	2 000 908	789 725	274 500	889 933	46 750
<i>Muži</i>	1 568 018	743 449	218 872	575 933	29 764
<i>Ženy</i>	432 890	46 276	55 628	314 000	16 986

Podle pohlaví	Počet zaměstnaných dospělých	Zemědělství pracovníc. Podíl (%)	Dělníci, řemeslníci. Podíl (%)	Jiné. Podíl (%)	Nespecifikováno. Podíl (%)
<i>Celkem</i>	2 000 908	39,5	13,7	44,5	2,3
<i>Muži</i>	1 568 018	47,4	14,0	36,7	1,9
<i>Ženy</i>	432 890	10,7	12,9	72,5	3,9

Zdroj: Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str.33

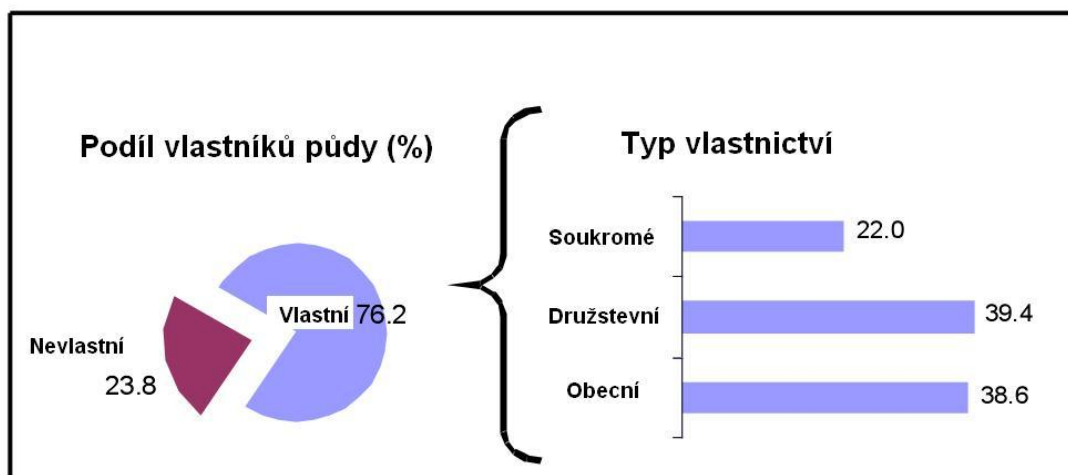
Poznámka: Národní statistiky zaměstnanosti INEGI mají odlišnou strukturu od statistik pořizovaných CDI mezi indiánským obyvatelstvem, proto jsou uvedeny pro srovnání pouze některé dostupné údaje.

Více než jedna polovina dospělých indiánů pracuje pouze na rodinném hospodářství bez nároku na odměnu, tzv. přímém hospodářství. U mužů i žen tvoří podíl pracujících

tímto způsobem okolo 56 %. V dřívějších dobách pracovalo tímto způsobem bez odměny pouze 7,6 % obyvatel. Mezi způsoby obživy, při kterých indiáni dostávají plat, se řadí práce nádeníka nebo čeledína (15,5 %), následují dělnické pozice (11,3 %, u mužů 17 %), u žen je častá práce hospodyně (14,3 %). Struktura zaměstnanosti je dána mimo jiné historickými okolnostmi souvisejícími s koloniální správou, uvedenými v předchozích kapitolách. V současnosti má téměř polovina dospělých indiánů (46,6 %) příjem nižší, než je minimální měsíční mzda. V porovnání, u celé populace Mexika dostává minimální měsíční mzdu 25,5 % obyvatel¹²⁶.

6.2.4. Půda

Obdělávání půdy má v historii indiánského obyvatelstva velkou tradici a souvisí také s posvátnou úctou, kterou indiáni k půdě chovají. Pravidla vlastnictví půdy se v historii několikrát změnila, stejně tak se změnila rozloha půdy vlastněná komunitami a typ vlastnictví. Následující graf ukazuje současný stav vlastnictví půdy domorodým obyvatelstvem.

Obr. č. 7: Vlastnictví půdy domorodým obyvatelstvem v roce 2000. Zdroj:¹²⁷

6.2.5. Charakteristika obydlí a přístupu ke službám

Chudoba a vyloučení indiánské populace se projevuje hlavně na stavu jejich obydlí a přístupu ke službám, jako je přístup k nezávadné vodě, elektrické síti nebo vlastnictví zařízení usnadňující ženám například vaření a jinou práci. 28,3 % indiánského obyvatelstva nemá přístup k tekoucí vodě, oproti národnímu průměru 15,8 %. Tento

¹²⁶ Zdroj: Diagnóstico sociodemográfico, CDI, Mexiko : 2006, str. 35

¹²⁷ Informe nacional del gobierno de México 2004, s. 133

INEGI [online]. 2000 [cit. 2007-05-1]. Dostupný z WWW:

<<http://www.inegi.gob.mx/est/contenidos/espanol/rutinas/ept.asp?t=mrel01&c=258>>

nedostatek se zvyšuje u indiánů žijících v indiánských obcích, kde činí 34,5 %. V indiánských obcích také existuje 21,1 % indiánů, kteří nemají elektrickou přípojku. Pro dokreslení, 65,9 %¹²⁸ indiánského obyvatelstva připravuje pokrmy na ohni, přičemž národní průměr činí cca 19 %¹²⁹.

6.2.6. Alkoholismus v indiánské populaci

Jako v každé společnosti se i v indiánských komunitách vyskytují jevy, které mají špatný vliv na zdraví obyvatel a jejich sociální vztahy. Dříve se alkohol a drogy používaly pouze pro náboženské a rituální obřady, pro současnou indiánskou komunitu v Mexiku je však alkohol jedním z největších problémů. V Mexiku je alkohol u 9 % lidí příčinou zdravotních problémů, které vedou k úmrtí¹³⁰. Mezi hlavní nemoci patří cirhóza jater a závislost na alkoholu. Často také dochází pod vlivem alkoholu k násilí. Ministerstvo zdravotnictví (*La Secretaría de Salud*), Národní rada proti závislostem (*Consejo Nacional contra las Adicciones – CONADIC*) a Národní komise pro rozvoj indiánského obyvatelstva (*Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas – CDI*) spolupracují na programech, které mají pomoci v prevenci, léčení a návratu do společnosti v indiánské populaci.

Neexistují souhrnné statistiky počtu případů alkoholismu, v několika indiánských obcích však průzkum proběhl. Obecně se odhaduje, že určitou formu závislosti na alkoholu má 4,8 % indiánských obyvatel venkova, naopak 68 % jich nepije alkohol vůbec¹³¹. Ve střední části Mexika si indiánští obyvatelé sami vyrábějí alkoholický nápoj fermentací mízy rostliny agáve, nazývá se pulque. Mezi komunitami konzumujícími pulque se nachází například kmen Ňahňů (Otomíové), kde úmrtnost na cirhózu jater dosáhla 120–140 osob ze 100 000, národní průměr je přitom 22 úmrtí na 100 000 obyvatel¹³². Výzkum proběhl například v sedmi komunitách Ňahňů v údolí Mezquital. Ve čtyřech z těchto komunit 90 % populace uvedlo katolické náboženství, ve zbylých třech uvedlo 46 % vyznání evangelické. Z výzkumu vyplynulo, že 80 % evangelíků a 38 % katolíků abstinuje. A také, že 33 % mužů a 11 % žen může být označeno za problémové

¹²⁸ CDI 2006, Indicadores con perspectiva de género para los pueblos indígenas

¹²⁹ INEGI [online]. 2000 [cit. 2007-04-28]. Dostupný z WWW:

<http://www.inegi.gob.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/censos/poblacion/2000/definitivos/Nal/tabulados/00vi08.pdf>

¹³⁰ CDI < http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=1599 > [20.3.2007]

¹³¹ Retos para la atención del alcoholismo en pueblos indígenas 2006, s. 37

¹³² Retos para la atención del alcoholismo en pueblos indígenas 2006, s. 38

konzumenty alkoholu a dále, že u 8 % mužů a 1 % žen byly zjištěny příznaky závislosti na alkoholu¹³³. Příklad prevence alkoholismu domorodého obyvatelstva v San Luis Potosí

San Luis Potosí je jeden z nejchudších regionů Mexika. Obyvatelstvo zde postihují infekční nemoci, podvýživa dětí spojená s procesem reprodukce a také s alkoholem. V tomto regionu je velká úmrtnost kvůli špatnému přístupu k lékařské péči. Alkohol je častou příčinou smrti. Proto zde byl zaveden Národní program zdraví (*El programa nacional de Salud 2001–2006*). Indiáni v Potosí se dělí na tři skupiny: Tenek (99 460 obyv.), Náhuatl (120 984 obyv.) a Pames (8 454 obyv.). Hlavní obživu poskytuje zemědělství a velká část indiánů odchází do jiných oblastí za prací a také za prací do Spojených států amerických. V komunitě skupiny Pames vládne patriarchální chápání světa a chlapci jsou jako děti upřednostňováni. Konzumace alkoholu je zdůvodněna hlavně frustrací z nedostatku práce. Rituální pití alkoholu je spojeno zvláště se svátkem Dne mrtvých (1. a 2. listopadu). Alkohol se pije ale hlavně o víkendech, kdy jsou pořádány oslavy. Pití velkého množství alkoholu je znakem mužnosti a statečnosti. Často se konzumuje také marihuana, která nemá s tradicí nic společného.

V obcích těchto indiánských skupin byl zaveden program Národní rady proti závislostem (*CONADIC – Consejo Nacional contra las Adicciones*). Součástí tohoto programu je úředně kontrolovaný prodej alkoholických nápojů, který má zabránit konzumaci alkoholu nezletilými, preventivní programy na základních školách, společně s Institutem mládeže (*Instituto Juventud*) jsou stavěny řemeslné dílny. V místních jazycích jsou vysílány rozhlasové pořady s tematikou prevence závislosti na alkoholu apod.¹³⁴

6.2.7. Náboženství

Křesťanské náboženství má v životě obyvatel Mexika velkou tradici a v zemi se vyskytuje mnoho praktikujících. To samé platí pro domorodé obyvatelstvo. Velký vliv měla prokazatelně politika církve v koloniální době. Za pomoci misionářských řádů, které domorodce vzdělávaly a křesťanskou víru činily lépe přijatelnou, učinila tato politika pevné základy pro současnou dobu. Podíl praktikujících věřících dosahuje 95 %, z toho katolický směr vyznává zhruba 80 % indiánů, oproti průměru 92 % obyvatel celého státu.

¹³³ CDI 2006, Retos para la atención del alcoholismo en pueblos indígenas, s. 12

¹³⁴ CDI 2006, Retos para la atención del alcoholismo en pueblos indígenas, s. 47–52

Tabulka č. 13: Počet a podíl věřících pro jednotlivá náboženství v indiánské populaci v roce 2000

<i>Náboženství</i>	<i>Počet a podíl věřících indiánů (INI) v roce 2000</i>		<i>Počet a podíl věřících obyvatel Mexika v roce 2000</i>	
	<i>Počet věřících</i>	<i>Podíl praktikujících (%)</i>	<i>Počet věřících</i>	<i>Podíl praktikujících (%)</i>
<i>Celkem</i>	8 904 709	99,9	81 078 895	100,0
<i>Katolické</i>	7 194 328	80,8	74 612 373	92,0
<i>Evangelické</i>	891 451	10,0	6 466 522	8,0*
<i>Jiná náboženství</i>	28 226	0,3		
<i>Bez vyznání</i>	475 915	5,3	2 982 929	2,5
<i>Nespecifikováno</i>	79 752	0,9		

Zdroj: Informe nacional del gobierno de México 2004, s. 131

INEGI [online]. 2000 [cit. 2007-05-1]. Dostupný z WWW:

<<http://www.inegi.gob.mx/est/contenidos/espanol/rutinas/ept.asp?t=mrel01&c=258>>;

* Jiné než katolické náboženství

7. Vývoj právního postavení

Od dob *conquisty* až do současnosti do života domorodých indiánů na území dnešního Mexika zasáhla španělská koloniální správa i vlády v období nezávislosti. V průběhu této doby byly vytvářeny zákony, které měly za úkol z počátku co nejvíce využívat indiány pro zisk Koruny. Postupem času byla snaha vymírající obyvatelstvo ochraňovat, integrovat, až nakonec zvítězila politika etnicismu a ochrana specifické indiánské identity.

Vývoj právního postavení v období *conquisty* a koloniálním období i první období získání samostatnosti, kdy dominovala snaha o oddělený vývoj indiánského obyvatelstva a jistá právní ochrana, byl popsán v předchozích kapitolách.

Tato kapitola nastíní vývoj právního postavení mexických indiánů od roku 1917. Od této doby byla charakteristická snaha integrovat indiány do multirasového, ale jazykově a kulturně jednotného mexického národa.

7.1. Nová ústava a agrární reforma

Po odstoupení Porfiria Díaze došlo k občanské válce, zapříčiněné spory mezi konzervativci, zastánci původního systému kolektivního vlastnictví a liberály, kteří prosazovali zahraniční investice a liberální trh. V této válce měl velký vliv na události Emiliano Zapata, představitel Zapatovy armády národního osvobození¹³⁵. Díky němu se podle některých historiků stala revoluce radikální. Měl podporu venkovského obyvatelstva, ale indiáni většinou stáli stranou zapatistického hnutí. Zapata požadoval navrácení půdy konfiskované haciendami, jelikož ekonomická situace bezzemků na venkově byla katastrofální. V roce 1910 vlastnilo 1 % obyvatel 97 % veškerých pozemků, zatímco 96 % obyvatel vlastnilo pouhé 1 % půdy¹³⁶. Důsledkem revoluce bylo obnovení vlastnických práv indiánů na pozemky zabrané před liberální reformou.

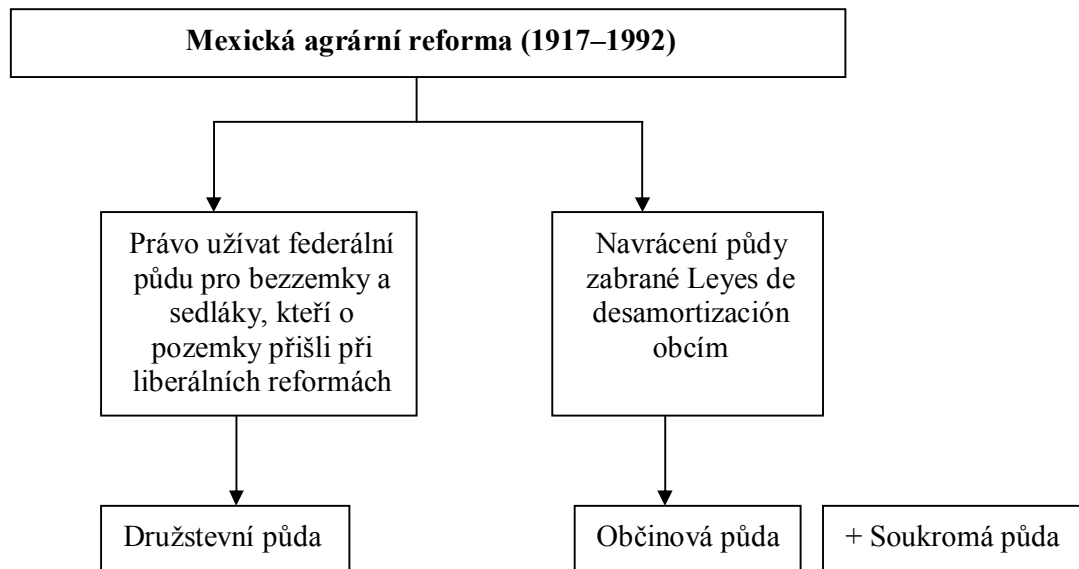
V roce 1917 byla vydána nová ústava, která v článku 27 ustanovila nedotknutelnost občinového vlastnictví půdy. Konfiskace půdy velkým haciendám a přerozdělení půdy malým rolníkům a bezzemkům dosáhly svého vrcholu ve 40. letech. Vládní Revoluční institucionální strana (PRI)¹³⁷, která vládla v Mexiku nepřetržitě až do konce 90. let, tak díky prezidentu Lázaru Cárdenasemu (1934–1940) získala plnou podporu většiny

¹³⁵ EZLN – Ejército Zapatista de Liberación Nacional

¹³⁶ Mácha 2004b, s. 23

¹³⁷ Partido Revolucionario Institucional

obyvatel. „V letech 1921–1934 bylo rozděleno 10 miliónů hektarů 800 000 rolníkům, během vlády Lázara Cárdenase to bylo již 28 milionů hektarů, což činilo téměř polovinu obdělávané půdy.“¹³⁸ Prezident tak dosáhl sociálního smíru na venkově až do šedesátých let. Reforma počítala s dvěma modely vlastnictví půdy.

Obr.č. 8: Struktura mexické agrární reformy. Zdroj:¹³⁹

Ústava z roku 1917 zaručovala vznik svobodných obcí (*municipio libre*), kterým garantovala určitou míru autonomie ve správě obce. Nové municipality často kopírovaly hranice dřívějších indiánských republik. To vedlo k posílení původních vazeb v indiánské společnosti. Lokální autonomie pro obce byla často vyjednáвана za volební podporu vládní straně PRI. Obce byly a jsou povětšinou tvořena *cabecera municipal* (administrativním centrem) a až desítkami závislých sídel, osad, vesnic a rančů. V čele závislých administrativních jednotek stojí *agente municipal* nebo *jefe de tenencia* a několik nižších úředníků zastupujících obecní vládu. Přerozdělení moci je však často v neprospěch indiánů. „Pro mnoho indiánských obcí je typické, že administrativní centrum ovládají mestici, zatímco v okolních závislých administrativních jednotkách žijí převážně indiáni. Nespravedlivá distribuce obecních prostředků v neprospěch přidružených vesnic a osad stimuluje jejich uzavřenost a konflikt s administrativním centrem, který často vyústí do přesunů vesnic do jiných municipalit, nebo boj za vytvoření

¹³⁸ Mácha 2004b, s. 23

¹³⁸ Převzato z The Struggle for Indigenous Rights in Latin America, s. 36

vlastní municipality.“¹⁴⁰ Tam, kde indiáni vzdorovali státní reformě, zavedl prezident Cárdenas vzdělávací programy, které měly rolníky přesvědčit o správnosti vládního programu¹⁴¹. Účastí indiánské komunity na vyjednávání s vládní PRI začal nový proces integrace do většinové společnosti, který ovšem nepočítal s dvěma skupinami. Zaprvé s bezzemky, kteří nikdy nedostaly žádnou půdu, a právě indiánskými komunitami, které reformám vzdorovaly.

7.2. Indigenismus

Myšlenka práva národa na sebeurčení se začala v Mexiku objevovat ve dvacátých letech pod vlivem událostí v Sovětském svazu. Prosazovat ji začala například Mexická komunistická strana, ale nakonec byla potlačena a zvítězilo pojetí homogenního státu¹⁴². V roce 1921 bylo vládou vytvořeno *Departamento de Educación y Cultura para la Raza Indígena* (Oddělení pro vzdělání a kulturu pro indiánskou rasu) a v roce 1925 *Departamento de Escuelas Rurales de Incorporación de la Cultura Indígena* (Oddělení pro venkovské školy pro integraci indiánské kultury). Během této doby byly na venkově stavěny školy a nemocnice.

V roce 1940 se v Pátzcuaru konal první Meziamerický indigenistický kongres (*Congreso Interamericano Indigenista*). Vláda prezidenta Cárdenase byla v otázce indiánského obyvatelstva velmi přístupná. Za jeho volebního období bylo uspořádáno osm kongresů, kde mohli domorodí indiáni vznést své požadavky vůči vládě. Cárdenas nechal také vytvořit nové Samostatné oddělení pro indiánské záležitosti (*Departamento Autónomo de Asuntos Indígenas –DAAI*). Na kongresu v Pátzcuaru byl také ustanoven Mezoamerický indigenistický institut (*Instituto Indigenista Interamericano*).

Politika, která měla indiány včlenit do většinové společnosti, se nazývala politikou *indigenismu*. Šlo o plánovanou integraci ve sféře sociální, kulturní a etnické. Cílem bylo také modernizovat indiánskou ekonomiku a otevřít jí trhu.

V roce 1948 vznikl dále Národní indigenistický institut (*Instituto Nacional Indigenista – INI*¹⁴³). Jeho cílem bylo za pomoci vědeckých kapacit z řad sociologů, etnologů, zdravotníků a techniků nastartovat v indiánských obcích změny, které by vedly ke splynutí indiánského obyvatelstva s mesticí. V rámci INI vznikaly koordinační centra (*centros coordinadores*), která měla za úkol stavby silnic, inženýrských sítí, škol,

¹⁴⁰ Mácha 2004b, s. 25

¹⁴¹ Postero, Zamosc 2004, s.38

¹⁴² Sánchez 1999, s. 34

¹⁴³ Později *Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas*

nemocnic a sportovních zařízení. Dále byli v centrech školeni muži, kteří následně vedli výrobní a prodejní družstva. Tato družstva byla zakládána za účelem zlepšení ekonomické situace v indiánských obcích. INI ve své činnosti bylo stále pod vlivem vládnoucí PRI. Pro zajištění politické stability bylo nutno omezit vliv tradičních autorit, na jejichž místa byli fakticky dosazeni úředníci INI, kteří byli uměle udržováni u moci. Přeloženo, indiánské oblasti byly otevřeny okolnímu světu skrze rozvoj infrastruktury, která umožnila jednodušší cestu velkým agrárním podnikům a závodům na zpracování dřeva. Bezplatné školství přineslo sice základní vzdělání pro mnoho domorodých obyvatel, ale skutečně integrována (ve smyslu přizpůsobena kultuře mesticů) byla pouze hrstka těch, kterým bylo umožněno získat vyšší vzdělání a kteří opustili indiánské obce. 144

7.3. Vývoj od 70. let

Administrativní struktura se v indiánských obcích kryje s dalšími mocenskými strukturami. Například s družstvem¹⁴⁵ (*ejido*) a agrární komorou (*comunidad agraria*). Ejido je zemědělské družstvo, které vlastní půdu kolektivně. Půda je sice rozdělena a každý obhospodařuje svou část, ale nákup strojů, hnojiv, osiva atd. se děje v rámci družstva. Družstevník však svou část pozemku nemůže prodat, protože je vlastněna kolektivně. „Agrární komunity získaly právní status až v 70. letech 20. století a vytvořily se jako alternativy k družstevnímu modelu, umožňující opětovné propojení indiánské obce s tradičním územím.“¹⁴⁶

V polovině 70. let se kvůli zemědělské krizi, zapříčiněné špatnou konkurenceschopností mexických produktů a velkým populačním růstem, ocitlo venkovské obyvatelstvo v nesnadné pozici. V letech 1975–1978 byl zaveden Národní program pro integrální rozvoj venkova (*PRONADRI – Programama Nacional de Desarrollo Rural Integral*), který podporoval mechanizaci. Tradiční zemědělství bylo tím pádem ještě méně konkurenceschopné a snížila se potřeba lidské práce o 120 milionů pracovních dní.¹⁴⁷ Proti růstu chudoby zakročila vláda několika programy. Tím nejdůležitějším se stal Národní program solidarity (*PRONASOL – Programa Nacional de Solidaridad*), který měl za cíl podporu zdravotnictví a školství v nejchudších oblastech.

¹⁴⁴ O pojmu Indigenismu píše Postero, Zamosc 2004, s. 42

¹⁴⁵ Také se překládá jako občina

¹⁴⁶ Mácha 2004b, s. 26

¹⁴⁷ Rubio 1987, s.52

V období 1987–1994 bylo pomocí tohoto programu realizováno 525 000 rozvojových projektů v 95 % okresů v zemi¹⁴⁸.

7.4. Etnicismus

V 70. letech proběhla v Mexiku další fáze agrární reformy, vedená prezidentem Luisem Echeverriou (1970–1976)¹⁴⁹. V tomto období nebyla přerozdělována pouze půda velkých statků, ale také federální půda. Rozpočet INI se zdesetinásobil a vzniklo 50 nových koordinačních center, která rozšířila okruh příjemců státní pomoci. V tomto období se také začal měnit postup INI, kdy místo indigenistické politiky a státního paternalismu byla prosazována větší účast indiánů na formulaci a realizaci státních rozvojových programů. Tento přístup se nazýval *etnicismus*. Byl například uskutečněn program pro rozvoj zaostalých zón a marginalizovaných skupin v roce 1977 či Program vzdělávání etnolingvistů. Indigenismus, který se snažil integrovat indiány, byl tedy nahrazen tzv. *etnicismem*. Ten měl snahu uchovat svět mexických indiánů s jejich vlastními hodnotami, které nebyly slučitelné se západní civilizací. „Řešení společenské krize proto spočívalo ne v asimilaci Indiánů, jak o to usiloval indigenismus, ale naopak v odhození jha západní civilizace zakořenění mexické společnosti v civilizaci mezoamerické a selektivním výběru pouze těch aspektů Západu, které neohrožovaly intelektuální a hodnotové bohatství mezoamerické civilizace.“¹⁵⁰ Hlavním důvodem přechodu k etnicismu byl rostoucí vliv lobbystických skupin, zvláště pak mezi indiány, kteří byli původně vládou školeni pro vzdělávací programy určené pro integraci domorodého obyvatelstva.

V 80. letech vznikla lobbystická skupina Národní rada indiánského obyvatelstva (CNPI – *Consejo Nacional de Pueblos Indígenas*), tvořená převážně bilingválními učiteli a indiánskými intelektuály. Měla za úkol prosazovat indiánské zájmy ve státních kulturních a vzdělávacích institucích¹⁵¹. Stála také za založením Nejvyšší rady (*Consejo Supremo*), která má za úkol zastupovat zájmy každé etnické skupiny v Mexiku. V 80. letech začaly na venkov pronikat politické organizace jako *Línea Proletaria* (inspirované Trockým) nebo Rolnická organizace Emiliána Zapaty (*OCEZ–Organización Campesina Emiliano Zapata*), která vznikla v roce 1982¹⁵² a dodnes působí ve státě Chiapas. Obecně

¹⁴⁸ Mácha 2004b, s. 30

¹⁴⁹ Mácha 2004b, s. 28

¹⁵⁰ Mácha 2004b, s.28

¹⁵¹ Postero, Zamosc 2004, s. 43

¹⁵² Postero, Zamosc 2004, s.49

měly za úkol kontrolovat dodržování slibů reformy a zastupovat indiánské i ostatní venkovské obyvatelstvo před státními institucemi.

V roce 1990 byl uskutečněn program pro modernizaci vzdělávání indiánů, který podpořil vypracování překladů učebních textů pro žáky základních škol do domorodých jazyků.

Velký vliv na postavení domorodých obyvatel měla změna článku 27 mexické ústavy v roce 1992. Tato změna souvisela se vstupem země do Severoamerické zóny volného obchodu (NAFTA) a postihla indiánské obce, které ztratily zvláštní status a byly zařazeny mezi další na rovinu s jinými sdruženími občanů. Po změně ústavy, kdy byli indiáni postaveni prakticky na úroveň ostatních občanů bez zvláštních výsad, docházelo stále k faktickému vyloučení z většinové společnosti. Podle některých byla změna mexické ústavy a následně agrárních zákonů, které měly liberalizovat zemědělství a pozemkové vlastnictví, snahou zlikvidovat maloročníky, ejida a indiánské občiny. Družstva totiž mohla pronajímat či privatizovat kolektivně vlastněné indiánské občiny.

Proti těmto změnám protestovala Zapatova armáda národního osvobození (*EZLN – Ejército Zapatista de Liberación Nacional*), protože vláda se zřekla odpovědnosti za vyvlastňování a přerozdělování půdy, čímž byla povinna podle ústavy z roku 1917. Někteří autoři však tvrdí, že změna ústavy znamenala de facto pouze zlegalizování dosavadní praxe, kdy byla půda prodávána a pronajímána bohatým družstevníkům a indiánům již od 70. let. Odpor přerostl v ozbrojené hnutí EZLN proti mexické federální vládě a její liberální politice. Povstání mělo za následek sesazení vládnoucí PRI při následných volbách v roce 1994. A v roce 2000 i ztrátu prezidentského postu. Vítězství opozičních stran Strana národní akce (*PAN–Partido Acción Nacional*) a Strana zelených Mexika (*PVEM–Partido Verde Ecologista de México*) pomohlo ke změně volebního systému, který vliv PRI eliminoval.

7.5. Mezinárodní úmluvy

Mexiko je státem, který respektuje Všeobecnou deklaraci lidských práv a svobod. Odvolává se na ní i mexická ústava. Dalším dokumentem, kterou stát uznává, je Deklarace o právech osob, příslušících k národnostním, náboženským, etnickým nebo jazykovým menšinám. Ta zaručuje menšinám:

- ochranu jejich existence a identity
- právo vytvářet vlastní kulturu
- praktikovat vlastní náboženství

- právo na užívání vlastního jazyka v soukromí i na veřejnosti
- právo na účast v kulturním, sociálním, ekonomickém a veřejném životě a rozhodování na regionální i národní úrovni.
- právo udržovat bez omezení mírové a svobodné kontakty s ostatními členy skupiny a s osobami náležícími k jiným menšinovým skupinám¹⁵³.

V roce 1989 schválila Mezinárodní organizace práce Konvenci č. 169 vztahující se k původnímu a kmenovému obyvatelstvu v nezávislých zemích (*Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries No. 169*). V článku č. 1 stojí, že by mělo být zaručeno právo na sebeurčení domorodým nebo kmenovým obyvatelům jako základní právo pro vymezení skupiny.

Konvence vešla v platnost v roce 1991. Mexiko bylo signatářskou zemí. Přijmutí úmluvy znamenalo pro Mexiko změnu ústavy v několika bodech. Na změně ústavy se podílela Národní komise pro spravedlnost pro indiánské národy (*Comisión Nacional de Justicia para los Pueblos Indígenas*), jejíž členy se stali zaměstnanci INI. Zvláštností bylo, že členem nebyl žádný indián. Změny se nejvíce dotkly článku č. 4:

„La nación mexicana tiene una composición pluricultural sustentada originalmente en sus pueblos indígenas. La ley protegerá y promoverá el desarrollo de sus lenguas, cultura, usos, costumbres, recursos y formas específicas de organización social, y garantizará a sus integrantes el efectivo acceso a la jurisdicción del Estado. En los juicios y procedimientos agrarios en que aquéllos sean parte, se tomarán en cuenta su prácticas y costumbres jurídicas en los términos que establezca la ley.“

„Mexický národ má multikulturní charakter, opírající se zejména o indiánské skupiny. Zákon bude chránit a podpoří rozvoj jejich jazyků, kultur, zvyků, zdrojů a forem sociální organizace a zajistí jejich členům účinný přístup k právnímu systému země. V rozhodovacích procesech a správních a soudních řízeních v oblasti zemědělství, které se jich týkají, budou zvaženy jejich právní normy a zvyky v mezích stanovených zákonem.“¹⁵⁴

¹⁵³ CDI, La Vigencia de los Derechos Indigenas en Mexico 2006, s. 17

¹⁵⁴ Mácha 2004b, s. 31

7.6. Zákon proti diskriminaci

Článek č. 1 mexické ústavy ve třetím paragrafu zakazuje všechny typy diskriminace, která jakýmkoli způsobem porušuje lidskou důstojnost a porušuje základní lidská práva a svobody. V červnu roku 2003 byl vydán Federální zákon prevence a zamezení diskriminaci (*Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación*), aby tak byl naplněn článek č. 1 federální ústavy. Tímto zákonem byla ustanovena Národní rada pro prevenci diskriminace (*CONAPRED–Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación*), která je veřejnou institucí.

Národní rada pro prevenci diskriminace je instituce, která je pověřena starat se o prosazování práva nebýt diskriminován a práva rovných příležitostí a byla založena pro všechny obyvatele Mexika. Posuzuje stížnosti obyvatel, kteří se cítí diskriminováni ostatními občany, obchodními společnostmi a státními úřady. Formuluje a dohlíží na plnění Národního programu proti diskriminaci, realizuje kampaně na podporu lidských práv a rovných příležitostí¹⁵⁵.

7.7. Zákon o právech indiánských obyvatel

Zatím poslední důležitý zákon byl vydán v roce 2001. Byl to ústavní zákon o právech indiánských obyvatel. Jeho návrhu předcházelo zasedání Indiánské národní rady CNI (*Consejo Nacional Indígena*), za jejíž vznikem stála zapatistická EZLN v březnu téhož roku¹⁵⁶. V závěrečném prohlášení tohoto zasedání se objevila žádost na přiznání statutu „národů“ indiánským obcím, práva na sebeurčení, autonomii, teritorium a vlastní právní systém. Tento závěr se stal hlavním základem pro vytvoření zákona. Na propagaci tohoto vlastního návrhu zákona o právech indiánských obyvatel byl uspořádán velký pochod do hlavního města Mexika. Požadavky EZLN byly založeny na dohodě ze San Andrés z 16. února 1996, kterými bylo:

- 1. Uznání indiánských národů ve federální Ústavě.** Právo na sebeurčení v rámci ústavní autonomie při současném zachování národní celistvosti.
- 2. Posílení účasti indiánských národů a jejich zastoupení ve veřejném životě.** Zastoupení indiánských národů v místní i národní politice při současném respektování jejich různorodých podmínek a tradic, posilující federalismus v Mexiku.
- 3. Zajistit přístup k soudnímu systému a spravedlnosti.** Prosazování spravedlnosti ve sporech mezi indiánskými národy na základě jejich normativních systémů a uznání jejich institucí soudními úřady státu.

¹⁵⁵ CDI <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=652> [20.2.2007]

¹⁵⁶ Informe México: Los Pueblos Indígenas en México 2002

- 4. Podpořit kulturní projevy indiánských národů.** Rozšíření znalosti o indiánských kulturách na státních školách pomocí programu místní a národní politiky.
- 5. Zajistit vzdělání a technické zázemí.** Státem zajištěné vzdělání, které bude respektovat jejich vědomosti, tradice a formy organizace. Stát musí respektovat strukturu a obsah vzdělání v souladu s kulturními hodnotami a potřebami indiánských národů.
- 6. Zajistit naplnění základních lidských potřeb.** Sociální politika podpoří programy pro zlepšení zdravotního stavu a výživy kojenecké populace indiánských národů a zlepšení situace indiánských žen.
- 7. Podpořit produkci a vznik nových pracovních míst.** Stát musí podpořit ekonomickou základnu indiánských národů specifickými strategiemi rozvoje v souladu s jejich představami, které budou využívat lidský potenciál prostřednictvím zemědělských a průmyslových aktivit.
- 8. Chránit indiány migrující za prací.**

Mezi závazky federální vlády mělo patřit to, že „stát bude respektovat právo indiánských národů na sebeurčení v rámci mexického národa a nového právního rámce. To znamená respektování jejich identity, kultur a forem společenské organizace. Stát bude také respektovat možnosti komunit určit směr svého rozvoje. Pokud budou tyto v souladu s národními a veřejnými zájmy, žádné vládní instance se nebudou unilaterálně vměšovat do vnitřních záležitostí indiánských komunit a národů, včetně jejich organizačních a zastupitelských forem a způsobů využití přírodních zdrojů.“

Zákon byl schválen 25. dubna 2001, ale s mnoha pozměňovacími úpravami. Indiánské obce tak například přišly o možnost nakládat se svým přírodním bohatstvím a vystupovat jako subjekty veřejného práva. Nemohou tedy vytvářet svou vlastní legislativu. Indiánské národy nebyly uznány za svébytné a nebyla jim udělena autonomie, jak požadovala CNI. Indiánským obcím bylo přiznáno právo posuzovat vnitřní spory podle zvykového práva. Dále bylo federální vládě dáno za povinnost respektovat rozhodnutí a přání indiánských obcí při formulaci ekologické, rozvojové, sociální, zemědělské, vzdělávací a zdravotní politiky, což zajisté znamená určitý pokrok.¹⁵⁷ Změna ústavy, která nastala schválením tohoto zákona, nepředstavuje mnoho změn oproti minulosti. Respektování zvykového práva znamená pouze zlegalizování současné praxe,

¹⁵⁷ Problematikou Zákona o indiánském obyvatelstvu z roku 2001 se zabývá Mácha 2004, s. 141–143 a 175–177

a slib respektování názorů indiánských obcí při formulaci politik pro ně ještě nezaručuje dostatečnou autonomii.

Úpravy zákona vyvolaly mnoho protestů ze strany indiánského obyvatelstva i EZLN. Někteří autoři tvrdí, že schválení zákona zabránilo obavy před politickou a etnickou fragmentací mexického teritoria a destabilizací země, hlavně strany PRI. Schválení zákona a následné protesty ze strany indiánů měly často špatný dopad na veřejné mínění a veřejná podpora EZLN klesla.

8. Závěr a Perspektivy dalšího vývoje

Indiánské obyvatelstvo na území dnešního Mexika a jeho kultura byly silně ovlivněny příchodem španělských dobyvatelů na americký kontinent. Příchod Španělů postupně zrušil původní politické a hospodářské uspořádání, což mělo velké sociální dopady. Po prvotních ztrátách na obyvatelstvu způsobených nemocemi zavlečenými z Evropy došlo k ovlivnění indiánské populace také zavedením správních systémů, které měly za úkol co nejvíce využívat pracovní sílu domorodých obyvatel, bez ohledu na jejich práva. K ochraně indiánů přikročila španělská Koruna až po drtivých ztrátách na životech. Tato ochrana byla motivována hlavně ekonomickými zájmy, obavou ze ztráty pracovní síly, daňových poplatníků a početné skupiny poddaných. Tento fakt vedl k lepší politické organizaci a vytváření tzv. indiánských obcí, které měly svým zvláštním statusem pomoci ochránit obyvatelstvo a umožnit také jeho náboženskou převýchovu. Lze tedy říci, že koloniální správa přišla se svými opatřeními ve chvíli, kdy bylo indiánské obyvatelstvo zdecimováno evropskými chorobami a neexistující regulací zacházení s nimi.

Naproti tomu fyzická záchrana obyvatelstva byla vykoupena břemenem pozdějších sociálních konfliktů. Stěhování indiánů do indiánských obcí je mělo také pomoci integrovat nebo přiblížit většinové společnosti. Podařilo se tak například v oblasti náboženství, kde měla velký vliv katolická církev i řeholnické řády, a to navzdory omezením, která jim byla kladena ze strany státu. Došlo ke sloučení původního náboženského systému a křesťanství, které se vyvinulo do mnoha forem a kultů uctívání svatých.

V jiných aspektech integrace indiánského obyvatelstva tato politika již tak úspěšná nebyla. Uzavřením do indiánských obcí a zavedením občinového vlastnictví půdy se vyvinula zvláštní a oddělená skupina obyvatel. Ta dokázala částečně přijmout řemesla a zemědělskou výrobu a podílela se na hospodářském systému. Jinak se však vyvíjela odděleně.

Vnímání indiánského obyvatelstva dobyvateli i pozdějšími obyvateli Mexika bylo negativní. Nejprve byla snaha jejich zvyky a tradice vymýtit, navzdory tomu se podařilo části kultury ochránit například ve formě lidového folkloru. Mexický stát v dobách svého vzniku a v průběhu 19. století usiloval o vytvoření národního státu založeného na rase mesticů. Integrace indiánů jako oddělené skupiny byla tudíž nezbytná.

Jak již bylo řečeno, aspektem, který měl vliv na původní obyvatelstvo, byla státní politika hospodaření s půdou. Indiánské obce, které vznikaly v koloniální době a měly za úkol umožnit lepší kontrolu nad domorodým obyvatelstvem, v pozdějších dobách přicházely o svou půdu. Stávalo se tak kvůli liberální politice vlád samostatného Mexika. Vlády se snažily zrušit zvláštní status indiánským obcím a liberálními reformami umožnit rychlejší hospodářský růst, bez ohledu na následky, které to mělo na chudé obyvatelstvo, z velké části indiánské. Tato politika byla doprovázena sociálními bouřemi nejen domorodého obyvatelstva, které prostřednictvím nepokojů vyžadovalo změnu.

Kromě těch, kteří půdu, ať už obecní nebo družstevní, vlastnili, tu existovala ještě velká skupina lidí, indiánů i mesticů, která půdu nikdy nevlastnila nebo jí byla odebrána. Ti se nechávali najímat jako nádeníci nebo uzavírali nevýhodné smlouvy a stávali se obětí haciend. Hledání podřadné a často neplacené práce bylo pro tuto skupinu jediným východiskem. Tak vznikl fenomén sezónní migrace obyvatel, který trvá až do současnosti. Extrémním příkladem nucené migrace byl přesun indiánů kmene Yaquí na plantáže do států Oaxaca a Chiapas, jako odplata za nepokoje proti státní správě.

Největší zvrát ve státní politice přinesla až mexická revoluce na začátku 20. století, kdy sociální nepokoje vedly ke změně vlády. Byla změněna ústava, která obnovila existenci družstevního a obecního vlastnictví, což vrátilo indiánskému obyvatelstvu způsob obživy z koloniálního období.

Přístup státu zaznamenal v období od příchodu Španělů velké změny. Prvotní přístup využívat domorodého obyvatelstva k práci pro kolonizátory se změnil. Indiáni, kteří byli považováni za méněcenné, se během formativního období mexického státu stali tolerovanými, a jako základ nového státu dokonce žádoucími. V začátcích 20. století znovu převládala snaha o jejich integraci do většinové společnosti. Způsob integrace zvaný indigenismus však pouze otevřel cestu do indiánských komunit, které se jen těžko bránily ekonomickým zájmům nadnárodních společností. V indiánské menšině umožnil pouze úzké skupině indiánů účastnit se veřejného života, ale většinou jen díky splynutí s většinovou společností bez možnosti uchovat si svůj původní způsob života. Vládní programy sice umožnily školní docházku pro většinu domorodých obyvatel během 40. let 20. století, ale možnosti pro ně zůstaly nezměněny. Dalo by se tedy říci, že tato politika umožnila modernizaci indiánských komunit, avšak bez konkrétního způsobu, kterým by ji mohli využít.

Tento přístup byl v 70. letech nahrazen tzv. etnicismem, který považuje etnické menšiny za svébytné skupiny, jež mají právo na rozvoj v rámci své kulturní identity.

S rostoucím vlivem indiánských skupin, často rekrutovaných ze vzdělanců, které vláda používala pro indigenistické postupy, se tyto začaly organizovat v místních organizacích a hnutích. Tlak, který vyvíjely, se brzy projevil na opatřeních vlády. Mexická vláda se zavázala dodržovat přístup podporující rozvoj etnik schválením Konvence č. 169 vztahující se na indiánské a domorodé obyvatelstvo, která zaručuje právo na sebeurčení všech etnických skupin. Podpis této konvence na začátku 90. let 20. století umožnil další rozvoj indiánského hnutí v zemi.

Velký vliv na utváření vztahu mezi státem a indiánským obyvatelstvem měla revoluční hnutí. V současnosti je v ochraně práv indiánů nejaktivnější hnutí EZLN, které se stalo hlavním hybatelem změny ústavy v roce 2001. Její schválení ve transformované verzi však nemělo očekávaný účinek. Požadavky na úplnou autonomii indiánského obyvatelstva v rámci federálního státu a svou vlastní právní moc byly pro politickou reprezentaci ve většině případů nepřijatelné. Obavy z rozdrobení státu a rostoucího vlivu indiánských hnutí jsou změnám překážkou.

Současnou situaci indiánského obyvatelstva v Mexiku vystihují socioekonomické charakteristiky uvedené v kapitole č. 6. Z nich vyplývá, že indiánská menšina je v porovnání s charakteristikami celé společnosti v mnoha ohledech znevýhodněna. Především co se týče možnosti uplatnění na pracovním trhu a přístupu ke vzdělání. Přesto lze říci, že díky vládním programům a institucím i projektům neziskových organizací dochází lokálně ke zlepšování situace, hlavně v oblasti zemědělství a péči o zdraví. Osvětové kampaně se snaží změnit pohled veřejnosti na indiánské komunity. Avšak účast na dění ve většinové společnosti je u indiánů stále výjimkou. Je však patrný nárůst indiánských hnutí, které mohou být schopny zájmy domorodého obyvatelstva prosazovat.

9. Shrnutí

Důsledky evropské kolonizace na původní obyvatelstvo Mexika

Práce se zabývá historickým vývojem stavu domorodého obyvatelstva na území dnešního Mexika a vývojem jeho právního postavení od doby příchodu Španělů na americký kontinent až po současnost. Cílem práce je nalézt příčiny současných hodnot vybraných socioekonomických ukazatelů indiánské populace v historických souvislostech a v právním postavení této menšiny. Hodnoty sociodemografických ukazatelů jsou pro názornost srovnávány s celonárodním průměrem.

Zákony definující právní postavení domorodého obyvatelstva byly vydávány již několik desítek let po příchodu Španělů. Ukázalo se, že zákony mohly pomoci ochraně indiánů před vyhubením. Správní systém španělské kolonie však vedl k vytvoření uzavřených indiánských komunit, které sice přežily období conquisty, ale dále jim nebylo umožněno podílet se na veřejném životě v zemi. Uzavřenost indiánských obcí je dodnes klíčová při řešení jejich vnitřních problémů, jako je negramotnost, špatné uplatnění na trhu práce nebo sociopatologické jevy jako alkoholismus.

Velký vliv na situaci domorodého obyvatelstva mělo obecně klima ve společnosti a neochota vlád problémy indiánských komunit řešit. Indiáni byli a jsou využíváni často jen na nekvalifikovanou práci. V dřívějších dobách byla příčinou nadřazenost a netolerance ze strany většinové společnosti, v současnosti jde spíše o problém kulturní a sociální odlišnosti, kvůli které se indiáni hůře uplatňují ve vztahu k většinové společnosti. Vztah vlády k domorodému obyvatelstvu se začíná měnit, hlavně díky organizovanému indiánskému hnutí a také díky mezinárodnímu tlaku, který prosazuje stejná práva pro všechny obyvatele země.

Nelze vyvodit, jestli indiánské obyvatelstvo na území Mexika bude dále existovat odděleně od většinové společnosti a udrží si své kulturní zvyklosti, nebo se mu povede začlenit za cenu ztráty kulturní identity. V tomto ohledu bude nejspíše záležet na tom, jestli budou správně nastaveny vládní programy pro rozvoj domorodých komunit. A také zda stát bude ve své politice schopen poskytnout určitou autonomii indiánskému obyvatelstvu, navzdory strachu z fragmentace státní moci. Vývoj naznačuje, že v nejbližší době dojde k omezení etnické různorodosti indiánů pod tlakem demografických a civilizačních změn přicházejících do indiánských komunit z vnějšku.

Summary

Incidence of European Colonization on Indigenous peoples in Mexico

This work deals with historical development of the status of indigenous peoples in the territory of Mexico together with the development of their state since Spaniards went to the American continent. The aim of this work is to find causes of contemporary socioeconomic situations using selected indicators among indigenous communities and their historical context. These indicators are compared to national average.

Decades after the Spaniards came to Mexico they started making laws which defined the status of indigenous peoples. It had been found, that these laws could help preserve Indians against extirpation. This colonial system of protection led to the enclosure of indigenous communities, which were able to survive the period of 'conquista', even though they were not allowed to participate in the state public affairs. Till the present time, reserve of the indigenous communities is a key to solving their interior problems as illiteracy, poor exercise in employment market as well as sociopathological problems such as alcoholism. The atmosphere in the society and unwillingness of government to solve those problems they faced, had a great influence on status of indigenous peoples. Indians were and are still exploited in the field of unskilled work. In the history, the cause of this situation was due to the precedence and intolerance of the majority in society. Nowadays the problem is more likely in cultural and social dissimilarity, which accounts for reasons why indigenous peoples not able to voice their rights in a major society. The position of the Mexican government is starting to change due to pressure from international and indigenous movements, which are trying to enforce the same rights for all the people.

It is not possible to deduce if indigenous peoples in the territory of Mexico will farther exist as a separate part from the major society and if they will keep their cultural customs, or, if they will be integrated to major society at the cost of damage of their cultural identity. Further development of indigenous communities will be consist on willingness of the government to facilitate autonomy for indigenous peoples despite of fears of the state power fragmentation. System development indicates, that ethnical heterogeneity of indigenous peoples will be narrowed by the pressure of demographic and modern changes which comes into indigenous communities.

Recapitulación

El impacto de la colonización europea en los pueblos indígenas de México

Este trabajo describe los antecedentes históricos sobre el encuentro de las culturas indígenas en México y la evolución de la situación jurídica desde la llegada de los españoles al continente americano hasta nuestros días. El objetivo de este trabajo es encontrar los motivos de los indicadores socio-económicos actuales de la población indígena en el contexto histórico y jurídico. Todos los indicadores introducidos están comparados con el promedio nacional. Las leyes sobre la situación jurídica de los grupos indígenas fueron publicadas ya desde que llegaron los españoles. Se mostró que las leyes pudieran evitar la posible exterminación de los indígenas. El sistema administrativo de la colonia española llevó al establecimiento de las comunidades indígenas. Aunque los indígenas sobrevivieron el período de la conquista no se les facilitó participar en la vida pública en el país.

Hoy en día el encierro de las comunidades indígenas es el asunto clave de los diálogos con el objetivo de solucionar los problemas internos. Entre ellos se destacan el analfabetismo, inaccesibilidad al mercado laboral y también los sintomáticos socio-patológicos como es el alcoholismo.

Un gran impacto sobre la situación de los pueblos indígenas fue en general el ambiente en la sociedad y la mala voluntad de los gobiernos de resolver los problemas de las comunidades. Los indígenas eran y están explotados sobre todo en los empleos poco cualificados. Anteriormente los principales motivos fueron la superioridad y intolerancia de la mayoría parte de la sociedad, contemporáneamente se trata más bien de las diferencias socio-culturales y las dificultades de interponer su autoridad en la sociedad de la mayoría. La actitud a la población indígena va cambiando, ante todo gracias a las organizaciones indígenas y también a la presión internacional sobre los derechos humanos. No se puede concluir si la población indígena subsiste apartadamente de la mayoría y mantiene su identidad cultural o si se integra a la sociedad. En este sentido depende de los programas gubernamentales adecuados para el desarrollo de las comunidades indígenas y también si las políticas facilitan una cierta autonomía de la comunidad indígena al despecho de la fragmentación del poder estatal. La evolución señala la limitación de la heterogeneidad étnica bajo la presión de los cambios demográficos y civilizadores que entran a las comunidades indígenas del exterior.

Klíčová slova: Conquista, Domorodé obyvatelstvo, Encomienda, Indiáni, Mexiko, Právní postavení

Key words: Conquest, Indigenous peoples, Encomienda, Indians, Mexico, Status

Palabras de cerradura: Conquista, Pueblos Indígena, Encomienda, Indios, México, Posición Jurídica

Použité zdroje

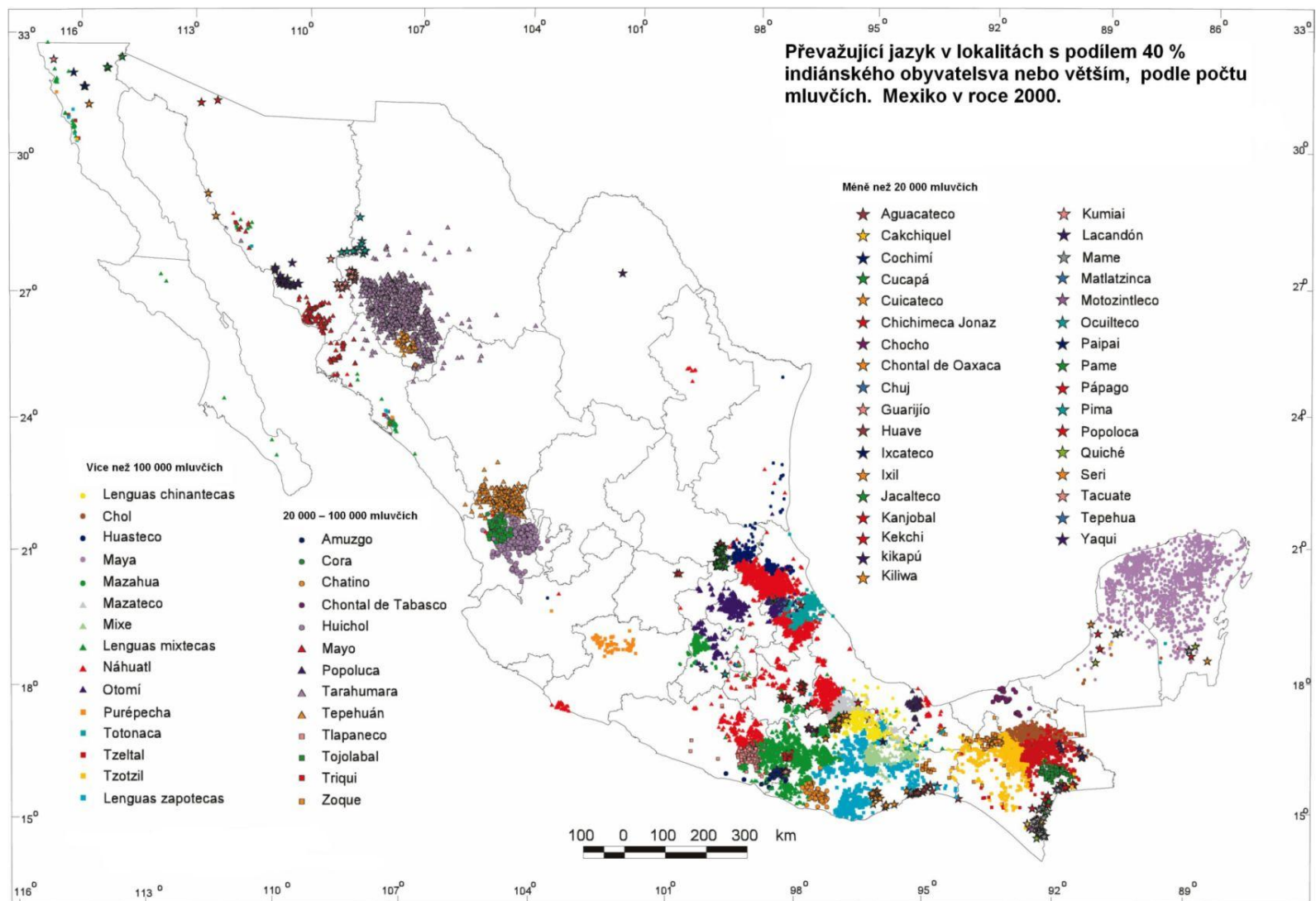
1. ADAMS, Richard E.W., MACLEOD, Murdo. · *The Cambridge History of the Native Peoples of the Americas Part 2*. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 326 s. ISBN 0-521- 65204-9.
2. *Akademický slovník cizích slov*. Redaktorka: Miroslava Sodomková. Praha : Akademia, 2000. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
3. C. MEYER, Michael , L. SHERMAN, William . · *The Course of Mexican History*. Oxford : Oxford University Press, 1991. 350 s. ISBN 0-19-506599-9.
4. DE LAS CASAS, Bartolomé. *O zemích indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Praha : Lidová demokracie, 1954. 250 s.
5. DEL CASTILLO, Bernal Díaz. *Pravdivá historie dobývání Mexika I*. Praha : Mladá fronta, 1980. 280 s.
6. *Diagnóstico sociodemográfico de los adultos mayores indígenas de México*. Mexiko : CDI, 2006. 110 s. Dostupný z WWW: <<http://cdi.gob.mx>>. ISBN 970-753-128-2 .
7. *Estadísticas a Propósitos del día internacional de las poblaciones indígenas*. INEGI [online]. 2006 [cit. 2007-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.inegi.gob.mx/inegi/default.aspx?c=1598&pred=1>>.
8. FISHER, John Robert . *The Economic Aspects of Spanish Imperialism in America : 1492-1810*. Liverpool : Liverpool University Press, 1997. 238 s. Dostupný z WWW: <<http://books.google.com>>. ISBN 085323552X.
9. FUENTES, Carlos. *Pohřbené zrcadlo*. 2003. edicón Praha : Mladá fronta, 2003. 397 s. ISBN 80-204-1028-7
10. GRAY, Nancy, ZAMOSC, Leon. · *The Struggle for Indigenous Rights in Latin America*. Brighton : Susses Academic Press, 2004. 250 s. ISBN 1-84519-063-7.
11. HAM. PATRICIA FERNÁNDEZ. *Indicadores con perspectiva de género para los pueblos indígenas*, Primera edición, 2006. Mexiko. CDI 168 s. Dostupný z WWW: <http://cdi.gob.mx>. ISBN 970-753-041-3
12. *Indicadores con perspectiva de género para los pueblos indígenas*. Mexiko : CDI, 2006. 168 s. Dostupný z WWW: <<http://cdi.gob.mx>>. ISBN 970-753-041-3.
13. *Informe México: Los Pueblos Indígenas en México*. Federación Internacional de los derechos humanos, 2002. 48 s. Dostupný z WWW: <http://www.fidh.org/article.php?id_article=1962>.

14. *Informe nacional del gobierno de México*. Fondo indígena [online]. 2004 [cit. 2007-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.fondoindigena.org/docdetrabajo.shtml>>.
15. *Informe sobre Desarrollo Humano de los Pueblos Indígenas de México 2006*, Mexiko: CDI, 2006, 295 s. Dostupný z WWW: <<http://cdi.gob.mx>>.
16. KAŠPAR, Oldřich. *Dějiny Mexika*. Praha : Lidové noviny, 2003. 389 s. ISBN 80-7106-269-3
17. *La Vigencia de los Derechos Indígenas en Mexico : Análisis de las repercusiones jurídicas de la reforma Constitucional Federal sobre derechos y cultura indígena, en la estructura del Estado*. Mexiko : CDI, 2007. 143 s. Dostupný z WWW: <<http://cdi.gob.mx>>.
18. MÁCHA, Přemysl. *Indiáni a volební demokracie : Politické proměny indiánských obcí Mexika*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2004. 153 s. ISBN 80-7042-643-8. (citován jako Mácha 2004b)
19. MÁCHA, Přemysl. *Plamínek v horách, požár v nížině: Indiánské povstání v mexickém Chiapasu*, Doplněk, 2003, ISBN: 80-72-39-145-3. (citován jako Mácha 2004)
20. MEYER, Michael C. ,SHERMAN, William L. *The Course of Mexican history*. Oxford: Oxford University Press, 1991, ISBN 0-19-506599-9
21. OPATRŇÝ, Josef. *Historie států : Mexiko*. Praha : Libri, 2003. 212 s. ISBN 80-7277-185-X.
22. PRESCOTT, William Hickling. *Dějiny dobytí Mexika*. Praha : Orbis, 1956. 584 s.
23. *Regiones indígenas de México : Comisión Nacional para el Desarrollo de los Pueblos Indígenas*, Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo, Coord. Mexiko : CDI, 2006. 147 s. Dostupný z WWW: <<http://cdi.gob.mx>>. ISBN 970-753-064-2.
24. *Retos para la atención del alcoholismo en pueblos indígenas : Secretariado Técnico del Consejo Nacional contra las Adiciones*. Mexiko : CDI, 2006. 72 s. Dostupný z WWW: <<http://www.conadic.gob.mx>>. ISBN 970-721-264-0.
25. TENENBAUM, Barbara A. *Encyklopedia of Latin American History and Culture*. London : Charles Scribner's Sons, 1996. Dílo má 6 svazků. ISBN 0-684-19253-5.
26. *Universum : Všeobecná encyklopedie*. Praha : ODEON, 2000. 6 sv.. ISBN 80-242-0288-3.
27. *Všeobecná encyklopedie*. Praha : Nakladatelský dům OD Diderot, 1997. 6.sv. ISBN 80-85841-17-7.

Internet

1. *Comisión Nacional ara el Desarrollo de los Pueblos Indígenas* [online]. 2001 [cit. 2007-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.cdi.gob.mx>>.
2. *Instituto Nacional De Estadística Geografía e Informatica* [online]. 2007 [cit. 2007-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.inegi.gob.mx>>.

Příloha: Rozmístění obyvatel mluvících indiánskými jazyky Mexika podle jejich počtu

Příloha: Rozložení domorodých jazyků na území Mexika. Převzato a upraveno z CDI <http://cdi.gob.mx/index.php?id_seccion=1844>

